

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1962 | ΑΡΙΘ. 12

Πεντακόσια ἔτη ἀπὸ τὴν "Αλωσιν

Ἐπεσεν ἡ Πόλις τὴν 29ην Μαΐου 1453 καὶ εἶχε συγκλονισθῆ ὀλόκληρον τὸ Γένος καὶ εἶχον συνταραχθῆ ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ἔσβυσε ὅμως τὸ φῶς τῆς, δὲν ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά τῆς. Ἡ ζωὴ τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων ἦτο μία ζωογόνος πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξεπορεύετο ἐπὶ χίλια χρόνια δύναμις ἐκπολιτιστικῆ δι' ὅλον τὸν κόσμον· ἕνας πολιτισμός, μέσα στὸν ὁποῖον διεπλάσσοντο αἱ ψυχαὶ τῶν λαῶν καὶ ἀνυψοῦντο εἰς ἡμέρωσιν καὶ τάξιν ἠθικὴν, εἰς προσανατολισμοὺς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅπως τὴν ἔζησε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος· καὶ τὴν ἔκαμε μεγάλην τέχνην, καὶ τὴν διετύπωσε εἰς θεσμοὺς δικαίου καὶ ἀλληλεγγύης καὶ ἀγάπης, εἰς δημιουργίας πνευματικὰς, πρὸς διάσωσιν τῶν ὁποίων διεξήχθησαν ἐπικοὶ ἀγῶνες καὶ ἐγεννήθησαν πλήθη ἡρώων καὶ μαρτύρων, ποὺ συγκινοῦν τὰς γενεὰς τῶν ἐπιζώντων ἡμετέρων καὶ ξένων.

Ὡς μία σύνθεσις πολιτισμῶν ἐνεφανίσθη τὸ Βυζάντιον. Ὅλη ἡ ζωὴ του δὲν ἦτο παρὰ ἡ σοφία, ἡ γνῶσις καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὸ Δίκαιον ὡς τάξεις, ὡς μορφή διοικήσεως, ὡς διακανονισμὸς ἀστικῶν σχέσεων τῶν πολιτῶν, ὡς Κράτος τῆς ἀρχαίας Ρωμαϊκῆς Πολιτείας· καὶ ὁ χριστιανισμὸς ὡς ἐλευθερία, ὡς ἐκουσία θυσία τοῦ ἐνὸς χάριν τῶν πολλῶν, ὡς ἀνθρωπίνῃ ἀξιοπρέπεια καὶ τιμῇ, ὡς τὴν ἀνεστήλωσε τὴν ζωὴν ὁ Κύριος Ἰησοῦς. Ἡ θεανδρικὴ προσωπικότης τοῦ Χριστοῦ ἐνέπνεε τὴν Βυζαντινὴν Βασιλείαν, τὴν καθωδῆγει ἐντὸς τῆς Ἱστορίας πρὸς τὴν λύτρωσιν, πρὸς τὴν κατάργησιν τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ θανάτου, ποὺ ἐπετεύχθη διὰ τοῦ Σταυροῦ Του καὶ τῆς Ἀναστάσεώς Του. Ἐντὸς τῆς Ἀναστάσεως ἐθριάμβευσε τὸ ἀπολυτρωτικὸν του ἔργον, ἐδικαιώθησαν αἱ ἐλπίδες τῆς

πονεμένης καρδίας τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους καὶ ἐβεβαιώθη ἡ αἰωνιότης τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, συνεδοξάσθη καὶ ἐθεώθη καὶ αὐτὴ ἡ συστενάζουσα καὶ συνωδινούσα Κτίσις, ὡς ἀναφέρει καὶ διακηρύττει τοῦτο ὁ μεγαλόπνοος Ἀπόστολος Παῦλος. Εἰς αὐτὰς τὰς ὑψηλὰς κατευθύνσεις, εἰς ἀναλόγους παλμούς καὶ ἀνάλογα σχήματα τέχνης καὶ χαροποιούς ρυθμούς ἐξεφράζετο ἡ ζωὴ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ διὰ τοῦτο ὄλων τῶν λαῶν τὰ βλέμματα ἐστρέφοντο πρὸς αὐτήν, πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς, πρὸς τὴν δόξαν τῆς.

Δὲν εἶχον ἀντιληφθῆ ὄλοι οἱ κατὰ καιροὺς ἱστοριογράφοι τὸ νόημα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς. Ἄλλοι ἐξ ἄλλων ἐλατηρίων τὴν ἔκριναν αὐστηρῶς καὶ μὲ κακεντρέχειαν. Ἡ ἀντίθεσις τῆς Δύσεως πρὸς τὴν λάμπουσαν πρωτεύουσαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ πρὸς τὸ μεγαλειῶδες Κράτος τῆς, τὴν ὠδήγησαν νὰ τὴν χαρακτηρίσουν ὡς Bas Embire. Δὲν ἠδύνατο ἡ παλαιὰ Ρώμη νὰ ἀνεχθῆ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσῆς ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀνατείλασαν νέαν δόξαν τοῦ νέου Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ἀκτινοβολῆσαν μεγαλεῖον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ χριστιανισμὸς μέσα στὰ χαροποιὰ σχήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετεβλήθη εἰς ἰδιάζουσαν καὶ θαυμαστὴν θεῖαν λατρείαν, εἰς συνοδικὸν δημοκρατικὸν σύστημα διοικήσεως. Ἡ γραμμὴ τῆς πορείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν ἦτο ἡ λύτρωσις τοῦ ἑνός, ἀλλ' ἡ μεταμόρφωσις ὄλου τοῦ κόσμου. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπεσήμανε τὰ χαροποιὰ σημεῖα τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰσέδυσσε βαθύτερον παρὰ οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως εἰς τὸ νόημα τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ θρίαμβος τοῦ ἔργου Του. Δὲν εἶναι τὸ τέρμα ὁ Σταυρός, ἀλλὰ ἡ διὰ τοῦ Σταυροῦ νίκη κατὰ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ θανάτου, ἡ βεβαιουμένη ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως. Ἐντὸς αὐτῆς τὸ ἀγαθὸν παύει νὰ ἀντιπαλαίῃ μὲ τὸ κακόν, ὡς συμβαίνει εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, γίνεται καθολικὴ ὠραιότης, στεφανώνεται εἰς ἀντινοβόλον μεγαλοπρέπειαν. Ἐντὸς αὐτοῦ νικηταὶ τῆς ζωῆς φωτόλουστοι πρόκειται νὰ ζοῦν οἱ χριστιανοὶ καὶ ὅλα τὰ κτίσματα εἰς μίαν αἰωνίαν καὶ ἀκατάλυτον δόξαν.

Αὐτὴν τὴν ἄποψιν, αὐτὸ τὸ ὄραμα κατοπτρίζει ἡ χριστιανικὴ

τέχνη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Βυζαντινῆς Βασιλείας εἰς ὅλας τῆς τὰς μορφάς. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς, μὲ τὸν χαρούμενον ρυθμὸν καὶ τὸ ἄπλετον φῶς τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπεικονίζει τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν. Ἐντὸς τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῶν εὐκτηρίων αὐτῶν οἴκων ζωογονεῖται ὁ μυστικὸς προσανατολισμὸς τῶν πιστῶν πρὸς τὸν θρίαμβον τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος καὶ συνάπτεται τὸ ζῶν χριστιανικὸν πλήρωμα πρὸς τὴν δοξασμένην βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶναι ἡ θέωσις τῶν πάντων, ὅπου ἀποκαθίσταται μία ὑψηλὴ πνευματικὴ τάξις καὶ ὑποτάσσονται τὰ πάντα εἰς τὸν Κύριον· καὶ ὁ Κύριος ὑπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα, «ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι» (Α΄ Κορ. Α΄ 15,28).

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀγιογραφία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἔχει τοὺς ἰδιάζοντας χαρακτῆράς τῆς. Εἰκονίζονται τὰ θεῖα πρόσωπα, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἡ Παναγία Παρθένος καὶ οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Ἅγιοι, ὄχι ὡς συνήθεις τύποι ἐναρέτων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς προσωπικότητες, ἡ συνείδησις τῶν ὁποίων βιοῦσα τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν καὶ συνδουαζομένη ὡς ἐλευθερία μὲ τὴν θεῖαν χάριν φωτίζει τὰ βιολογικὰ ἔνστικτα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, τὰ μεταμορφώνει εἰς μίαν αὐταπάρησιν, εἰς ἓνα πλήρωμα ἀγάπης, εἰς μίαν ἀγιότητα καὶ θέωσιν ζωῆς, ὥστε νὰ ἐμφανίζονται ὡς νικηταὶ τοῦ κόσμου καὶ ἡ σὰρξ νὰ εἶναι σύμβολον τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοπειθαρχημένου καὶ κυριαρχημένου ἀπὸ τὴν θεῖαν ἐνόρασιν καὶ πλήρως χριστιανοποιημένου μαθητοῦ τοῦ Κυρίου.

Ἡ Ἑλληνικὴ σοφία καὶ γνῶσις καὶ αὐτὸ τὸ Κράτος ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Βασιλέων, τῶν στρατηγῶν καὶ ὅλης τῆς πολιτικῆς τοῦ ἱεραρχίας τίθενται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας. Τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ἀναβιβάζει τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν ὡς ὑψίστην ἀξίαν, διαποτίζει τὰς ψυχὰς καὶ ἀνθίζει εἰς ἰδρύματα φιλαλληλίας, ἐδημιούργει τοὺς ἥρωας, τοὺς μάρτυρας καὶ ἀπέφερε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ τὴν νίκην εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῶν βαρβάρων, ποὺ ἐπετίθεντο ἐξ ὅλων τῶν σημείων τοῦ Κράτους πρὸς ἐκπόρ-

θησιν τῆς Βασιλίδος καὶ διάλυσιν τῆς μεγαλοπρεποῦς Βυζαντινῆς Βασιλείας. Ὅλοι οἱ ἀγῶνες τῆς χιλιετοῦς Βασιλείας ἔσωζον ὅλους τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐβυθίζοντο ἔάν αἱ ἄξεστοι φυλαὶ δὲν συνεντρίβοντο, δὲν ἀνεχαιτίζοντο ἀπὸ τὰς ἐνδόξους στρατιάς τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλὰ κατόπιν μιᾶς ταραχώδους ζωῆς χιλίων ἐτῶν ἐπῆλθεν ἡ κόπωση, ἡ παρακμὴ διὰ τὰ καταλήξει εἰς τὴν τραγικὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως μιᾶς ἐνδόξου Ἐπικρατείας, ὡς ἦτο ἡ Βυζαντινὴ Βασιλεία. Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα ποῦ τὴν διεῖπεν, ὁ φωτοβόλος πολιτισμὸς τῆς, τὸ ἠθικὸν τῆς μεγαλεῖον δὲν ἔσβυσε. Ἐπесе πολιτικῶς ὡς Κράτος, ἀλλ' ὡς ἰδέα ἐγκλείουσα τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν καὶ χριστιανικὸν πολιτισμὸν ἐπέζησε, ἀνεπήδησε ἀπὸ τὸ αἶμα τοῦ μάρτυρός του τελευταίου Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὡς μία φωτεινὴ ἐκπολιτιστικὴ πορεία, ποῦ καθωδήγει ἐπὶ αἰῶνας καὶ τοὺς ἄλλους ἐκχριστιανισθέντας λαοὺς τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν Βαλκανίων· ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐξωογόνει τὴν καρδίαν τοῦ Ἐθνους τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν πίστιν του τὴν ὀρθόδοξον ἔτρεφεν ἀκλόνητον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως, τῆς ἐπανακτίσεως τῆς ἐνδόξου Βυζαντινῆς Βασιλείας. Αὐτὴ ἡ ἰδέα ἐθέρμαινε τὰς γενεὰς καὶ ἐντὸς τῶν θείων ἀσμάτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξυμνεῖτο ἡ θεανδρική προσωπικότης τοῦ Σωτῆρος, ἐψάλλετο ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις του. Ἐντεῦθεν ἠντλεῖτο ἡ δύναμις πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἱστορικῶν ὀνείρων καὶ ὑπεθάλλετο τὸ ἠρωϊκὸν φρόνημα τοῦ Γένους, μέχρις ὅτου ἀπετολήθη ἡ ἐπανάστασις του κατὰ τῆς τυραννίας καὶ ἐπετεύχθη ἡ κατόπιν τρομερῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν Πατριαρχῶν, Ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν καὶ πλήθους ἄλλων μαρτύρων τοῦ λαοῦ πραγμάτωσις τῆς μεγάλης ἐλπίδος, ἡ ἐπανάδρυσις ἐλευθέρως Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ὡς προεικονίσματος τῆς ἀναστάσεως τῆς μεγαλειώδους Βυζαντινῆς Βασιλείας. Ἄλλὰ καὶ οἱ περαιτέρω ἀγῶνες τοῦ Ἐθνους, αὐτῆς τῆς Ἰδέας ἐπιταγαὶ ὑπῆρξαν, καὶ δι' αὐτῆς συνέχεται ἡ ἔθνικὴ ψυχὴ καὶ σφυρηλατεῖται τὸ ὑψηλὸν καὶ ἠρωϊκὸν του φρόνημα.

† Ὁ Σάμου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

«Και ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλήμ
καὶ πάση τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ καὶ
ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 28).

Ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ τρέχοντος μηνὸς μνήμη τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων φέρει εἰς τὴν σκέψιν μας τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν πρώτων στυλοβατῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἵτινες μετέδωκαν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ «ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς». Ἄλλοτε παρουσιάσαμεν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Ἐφημερίου» τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅστις εἶναι κλασσικὸν πρότυπον χριστοκεντρικοῦ δυναμισμοῦ καὶ ἐκπολιτιστικῆς ἐργασίας καὶ ἀκτινοβολίας. Εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον θὰ εἴπωμεν ὀλίγα διὰ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, «τὴν δωδεκάχορδον τοῦ πνεύματος λύραν, τοὺς τοῦ Σωτῆρος μύστας... Πᾶσι γὰρ εὐηγγελίσαντο τῆς ἀληθείας τὸν λόγον, ἔθνη δ' ἐπανήγαγον πρὸς τὸν μόνον ποιμένα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως Χριστόν».

Ἄς ἀρχίσωμεν μὲ τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀποστόλων. Ὁ ὀρμητικὸς καὶ πρὸς δρᾶσιν ἀσυνγκράτητος χαρακτήρ αὐτοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ χριστιανικοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὁ Πέτρος ὠμίλησε μετὰ παρησίας καὶ προσεῖλκυσεν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν «φυγὰς ὡσεὶ τρισχιλίους» (Πράξ. β'). Ὁ Πέτρος ἐκήρυξεν ἐπίσης πρὸς τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα συνεκεντρώθησαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θαυμαστῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ. Μετὰ τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ Στεφάνου, ὁ Πέτρος εἰργάσθη ἱεραποστολικῶς ἐν Σαμαρείᾳ, ἐν Λύδῃ καὶ ἐν Ἰόππῃ (Πράξ. θ', 32). Ἀπὸ τὴν Ἰόππην ὁ Πέτρος ἦλθεν εἰς Καισάρειαν, μετακληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου (Πράξ. ι'). Ὁ Πέτρος μετέδωκε τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς πόλεις τῆς Παλαιστίνης, ὡς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Σήμερον θεωρεῖται ὡς βέβαιον ὅτι ὁ Πέτρος μετέβη καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἔνθα ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (Βασιλείου Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀ-

Θῆραι 1948, σελ. 29. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους καὶ τὰς ἐπτὰ καθολικάς. Ἀθήναι 1941, σελ. 235).

Ὁ Μακάριος ὁ Μάγνης εἰς τὴν Ἀπολογία ἀποτοῦ (τέλη 4ης ἢ ἀρχὰς 5ης ἑκατονταετίας), παρουσιάζει τὸν νεοπλατωνικὸν Πορφύριον λέγοντα, «ἱστορεῖται μὴδ' ὀλίγους, μῆνας βοσκῆσας τὰ πρόβατα ὁ Πέτρος ἐσταυρῶσθαι». Κατ' αὐτὸν ὁ Πέτρος ἀφίχθη εἰς Ῥώμην ὀλίγον πρὸ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Νέρωνος (β' ἔτος 64), ἐπέστη δὲ μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ διωγμοῦ τούτου (Βασ. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 29-30). Κατὰ τὴν ἀρχαίαν Παράδοσιν ὁ Πέτρος ἐσταυρώθη μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Πέτρος ἐπὶ 25 ἔτη διετέλεσε πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης, προσκρούει εἰς τὸν ἀρχαιότατον κατάλογον τῶν ῥωμαίων ἐπισκόπων, εὑρεθέντα ὑπὸ τοῦ Εἰρηναίου (Κατὰ αἰρέσεων 3,3,3) καὶ συνταχθέντα ἐπὶ τοῦ Ῥώμης Σωτήρος (166-174 μ.Χ.). Ὁ κατάλογος οὗτος ὡς πρῶτον ἐπίσκοπον Ῥώμης ἀναφέρει τὸν Λίνον (67-79 μ.Χ.) (Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 30). Ὁ Πέτρος ἔγραψε τὰς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καθολικάς ἀποστολάς, εἰς τὰς ὁποίας μεταξὺ ἄλλων λέγει τοὺς περιφήμους λόγους «(Ζήσατε) ὡς τέκνα ὑποακοῆς μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γεννήθητε... εἰδότες ὅτι οὐ φθαροῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε..., ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμόμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ» (Α' Πέτρ. α').

Ἐξέχουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀποστόλων κατέχει καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅστις ἄλλοτε εἶναι δειλὸς μᾶλλον καὶ σύννου, ἄλλοτε δὲ παρουσιάζει μεγάλην ζωηρότητα. Εἶναι ἐνδοστρεφὴς μᾶλλον ψυχολογικὸς τύπος, ἀλλ' ἐνίοτε ἔχει αἰφνιδίως ἐκρήξεις. Κατὰ τὴν παρομοίωσιν ἐνὸς ξένου θεολόγου, ὡς ὁ ἠλεκτρισμὸς συναθροίζεται βραδέως ἐν τῇ νεφέλῃ μέχρις οὗ ἐκσπᾶ αἰφνης εἰς κερανοῦς, ἀστραπὰς καὶ βροντάς, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαιοῦ, τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἀπεκάλεσεν υἱοὺς βροντῆς, αἱ ἐντυπώσεις καὶ αἱ συγκινήσεις συνεσωρεύοντο ἐνδὸν σιωπηλῶς, ἕως ὅτου λόγῳ ἐνὸς ἐξωτερικοῦ

συμβάντος ἐξέσπων μὲ μίαν ἀσυνήθη ὁρμὴν (Π. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 344). Δὲν ἦτο λοιπὸν ὁ Ἰωάννης χαρακτηρ ἄδρανῆς καὶ χαλαρός, ἀλλὰ μᾶλλον φλογερὸς καὶ ἀποφασιστικὸς, μολονότι ἦτο συγχρόνως γλυκὺς, τρυφερὸς καὶ πλήρης ἀγάπης.

Ὁ Ἰωάννης ἐδρασε ἐν Παλαιστίνῃ. Βραδύτερον, ὡς πληροφορορεῖ ἡμᾶς ἡ παράδοσις, ἐγκατεστάθη ἐν Ἐφέσῳ προσερχόμενος ἐκ Πάτμου, εἰς τὴν ὁποίαν, ἐξόριστος διατελών, εἶδε καὶ ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν.

Ἐκ τῆς δράσεως τοῦ Ἰωάννου ἐν Ἐφέσῳ ἡ παράδοσις διέσωσεν ἐπισηδιά τινα. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς διηγεῖται, ὅτι, ὅταν εἷς μαθητὴς αὐτοῦ κατήντησε ληστής, ὁ Ἰωάννης μετέβη εἰς τὸ κρησφύγετον αὐτοῦ καὶ συναντήσας ἐπανήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν (Τίς ὁ σφριζόμενος πλούσιος, 42). Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἰωάννης, φθάσας εἰς βαθὺ γῆρας, ὠδηγεῖτο εἰς τὰς συναθροίσεις τῶν πιστῶν, βασταζόμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐπαναλαμβάνων πάντοτε: «Τεκνία, ἀγαπάτε ἀλλήλους». Ὅταν δὲ ἐπαιζε κάποτε μὲ μίαν πέρδικα, εἰς δὲ κνηγὸς ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν, πῶς ὁ τοσοῦτον σοβαρὸς γέρον παρεσύρετο εἰς τοιοῦτο παίγιον, ἀπήντησεν, ὅτι ὡς ἡ ἐν τῷ τόξῳ χορδὴ δὲ τηρεῖται πάντοτε τεντωμένη, ἵνα μὴ χαλαρομένη ἀπολέσῃ τὴν ἐλαστικότητα αὐτῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ πνεῦμα ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως, διὰ νὰ μὴ ἀποκάμῃ ἐκ τῆς μεγάλης ἐντάσεως (Π. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 347).

Ὁ κανὼν τῆς Καινῆς Διαθήκης περιέχει πέντε βιβλία, γραφέντα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι ἀληθεῖς ἀδάμαντες εἰς τὴν Παγκόσμιον φιλολογίαν. Τὸ κορυφωμα τῆς ἐν αὐτοῖς διδασκαλίας εἶναι, ὅτι «ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστιν» (Ἰωάν. δ').

Καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀνέπτυξαν σπουδαίαν ἱεραποστολικὴν δρασίαν, κατασπαρέντες οἱ πλεῖστοι εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην καὶ ὑποστάντες μαρτυρικὸν θάνατον. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Σκυθίαν (Ῥωσίαν), ἔνθα ἴδρυσσε πολλὰς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μεταβὰς εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐχειροτόνησε τὸν πρῶτον

ἐπίσκοπον αὐτοῦ Στάχον. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἑλλάδα, ὑποστάς μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Πάτραις, θεωρεῖται δὲ ὡς ὁ πολιοῦχος τῶν Πατρῶν. Ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐφονεύθη ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα τοῦ Α'. Ὁ Φίλιππος κηρύττει εἰς τὴν Ἱεράπολιν τῆς Φρυγίας. Ὁ Ναθαναήλ ἔφθασε μέχρις Ἀραβίας καὶ Ἰνδιῶν. Ὁ Θωμᾶς ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Πάρθους καὶ ἐν Ἰνδίας. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἔφθασε μέχρι τῆς Αἰθιοπίας. Ὁ Ἰάκωβος ὁ μικρὸς ἔφθασε μέχρι Αἰγύπτου. Ὁ ἀπόστολος Ἰούδας ὁ Θαδδαῖος εἰργάσθη ἐν Συρία, Ἀρμενία, Μεσοποταμία καὶ Περσία. Ὁ Σίμων ὁ ζηλωτὴς κατὰ τὴν παράδοσιν ἔφθασε μέχρι Μεσοποταμίας, Αἰγύπτου, Μανριτανίας καὶ Βρεττανίας. Ὁ ἀπόστολος Ματθίας, ἀντικαταστήσας διὰ κλήρον τὸν προδότην Ἰούδαν, ἐκήρυξε μέχρι τῆς Αἰθιοπίας.

Ἀληθῶς! Τὸ φαινόμενον τῆς δράσεως τῶν Ἀποστόλων εἶναι μοναδικὸν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Οὗτοι περιέρχονται τὴν οἰκουμένην, «τεσσαράκοντα παρὰ μίαν» πολλάκις λαμβάνοντες, ῥαβδιζόμενοι, λιθαζόμενοι, ναυαγοῦντες, «ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἔθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν φύχει καὶ γομότητι». Χωρικοὶ ταξιδεύουν εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον, χειρῶνακτες γίνονται κήρυκες καὶ συγγραφεῖς, φοχαὶ ἀσταθεῖς ἀποκοτῶν σταθερότητα μέχρι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου.

Εἰς τὰ ἔργη πάντων τούτων καλοῦνται νὰ ἀκολουθήσουν οἱ χριστιανοὶ πιστοὶ καὶ ἰδίως οἱ χριστιανοὶ ποιμένες. Ὡς οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ συνεργάται των διέθεσαν πᾶσαν τὴν ἀτομικότητα καὶ δυναμικότητα αὐτῶν διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, τοιοντοτρόπως καὶ ἡμεῖς δεόν νὰ χρησιμοποιήσωμεν πάντα τὰ χαρίσματα καὶ τάλαντα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπροίκισεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ἵνα ἕκαστος ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἀσχολιῶν αὐτοῦ καὶ «ἐν ᾧ ἐκλήθη» (Α' Κορ. ζ', 24) ἐργασθῇ διὰ τὴν διάδοσιν καὶ επικράτησιν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑΝ ΣΤΟΡΓΗΝ

Ζητούσα ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τοὺς Ἱεροφάτας της νὰ εἶναι κατηρτισμένοι ἀρτίως, ἐπιμελεῖς, ἀξιοπρεπεῖς, προσεκτικοὶ εἰς τὴν ζωὴν των καὶ εἰς τὸ καθήκον των τακτικοί, ὀφείλει καὶ ἐκείνη νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ μὲ τὴν ἔμπρακτον στοργὴν καὶ ὑποστήριξίν της. Δικαιοῦται καὶ ἡ συμπαθὴς τάξις τῶν ἱεροφαιτῶν μας νὰ ἀναμένη στοργικὴν μεταχειρίσιν ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας (ἡ ὁποία καὶ «Μήτηρ Ἐκκλησία» χαρακτηρίζεται), προσπαθοῦσα πάντοτε νὰ ἀποβαίῃ ἀξία τῆς στοργῆς ταύτης. Διατὶ νὰ δηλητηριαῖξῃ τὴν ψυχὴν των τὸ αἶσθημα τῆς πικρίας; Ἡκούσαμεν λ.χ. περὶ ἐνὸς καλοῦ ἱεροφάτου, υἱοῦ τοῦ ὀνομαστοῦ ἐν Κων/πόλει μουσικοδιδασκάλου Νηλέως Καμαράδου, ὅτι ἐγκατασταθεὶς πρὸ ἐτῶν ἐν Ἀθήναις καὶ μὴ κατορθώσας νὰ εὔρῃ θέσιν, διότι οὐδεμιᾶς προσοχῆς ἔτυχεν, ἀπεγοητεύθη εἰς τοσοῦτον βαθμὸν καὶ ἔπαθε τὰς φρένας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ αὐτοκτονήσῃ ἐν τινι Ναῶ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπηρετεῖ ὡς Νεωκόρος, ἀπαγχονισθεὶς ἀπὸ τοῦ Ἀμβωνος. Ἐγνώρισα ἐπίσης ἱεροφάτην ἀξιόλογον, πλὴν πτωχόν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν περίοδον τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς, μολονότι ὑπηρετεῖ εἰς Προσκύνημα παρουσιάζον ζηλευτὴν οικονομικὴν ἄνθησιν, ἐν τούτοις ἀφέθη ἄνευ προστασίας, ὥστε ὑποσιτιζόμενος ἀπέθανε μὲ θάνατον οἰκτρὸν, προώρως. Δὲν νομίζομεν, ὅτι τὰ τοιαῦτα κρούσματα τιμῶν τὸν χριστιανικὸν μας πολιτισμὸν καὶ δὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας ἀξιοπρέπειαν. Ἐὰν κάθε ὄργανισμὸς μεριμνᾷ διὰ τοὺς εἰς αὐτὸν ὑπηρετοῦντας, πόσω μᾶλλον ὁ Ἐκκλησιαστικὸς τοιοῦτος ὑποχρεοῦται πρὸς τοῦτο! Ἐφ' ὅσον ἀκριβῶς οἱ ἱεροφάται εἶναι ἐκκλησιαστικοὶ ὑπάλληλοι καὶ μάλιστα κατώτεροι κληρικοί, ἔστω καὶ ἂν διὰ τοὺς περισσοτέρους ἡ ψαλτικὴ δὲν εἶναι τὸ κύριον ἔργον των, ὀφείλει ἡ Ἐκκλησία νὰ τοὺς προσέξῃ καὶ ὡς τοιοῦτους νὰ τοὺς ἀγκαλιᾷ. Νὰ τοὺς ἀμείψῃ καλλίτερον, νὰ προωθήσῃ τὰ ζητήματά των. Νὰ αἰσθανθοῦν καὶ αὐτοὶ

τὴν προὴν τῆς ἀγάπης της, τὸ ἔμπρακτον ἐνδιαφέρον της ὑπὲρ τῆς τάξεώς των. Διότι ἀφόβως δυνάμεθα καὶ ἤδη νὰ ὑποστηρίξωμεν— ὡς ἐπράξαμεν πρό τινος ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ «Παρνασσού»— ὅτι ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη ἢ παροῦσα κατάστασις ἢ μᾶλλον ἀκαταστασία, μὲ τὴν παρατηρουμένην ἔστιν ὅτε ἀδιαφορίαν καὶ —διατὶ νὰ τὸ ἀποκρύψωμεν;—τὴν ὑπὸ τινων ἐξ ἡμῶν τῶν κληρικῶν ἐπιδεικνυομένην ἀστοργίαν πρὸς τοὺς ἱεροψάλτας, ἔτι δὲ καὶ τὴν μουσικὴν ἀναρχίαν καὶ τὸν ἐρασιτεχνισμόν, μετ' ὀλίγα ἔτη τῶν μὲν Ναῶν μας τὰ ἀναλόγια θὰ ἐξημωθοῦν, ἢ δὲ πατροπαράδοτος μουσική, μὲ τὴν ἀνίερὸν αὐτὴν κακομεταχείρισιν, θὰ σβύσῃ καὶ θὰ χαθῆ. Καὶ κατανοεῖ, ὑποθέτομεν, πᾶς τις τὴν εὐθύνην μιᾶς τοιαύτης ὀλιγορίας.

Μὴ λησμονῶμεν τί ἡ λαϊκὴ θυμοσοφία διδάσκει περὶ τῆς πεινώσεως ἄρκτου καὶ τοῦ ἀγωγίου, τὸ ὅποιον «ξυπᾶ τὸν ἀγωγιάτη»... Ἔχουν καὶ οἱ ἱεροψάλται ἀνάγκας ὕλικας. Οἰκογενεϊάρχαι εἶναι οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν. Γνωρίζομεν δὲ οἱ πάντες πόσον κοπιᾶζουσιν ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἀγίας ἡμέρας τῶν μεγάλων ἑορτῶν καὶ δὴ τῆς Μεγ. Ἑβδομάδος μὲ τὴν συνεχῆ καὶ πολὺωρον ψαλμωδίαν, ἢ ὅποια τόσον τοὺς ἐξαντλεῖ. Ζητοῦν λοιπὸν ὀλίγην κατανόησιν καὶ στοργήν. Ἡ ἀπὸ μέρους τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἐπίδειξις αὐτῆς τῆς στοργῆς καὶ κατανόησεως θὰ τοὺς συγκινήσῃ καὶ θὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ ἔτι περισσότερον, διὰ νὰ καταστοῦν ἐπιμελέστεροι εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἱερῶν των καθηκόντων, καταδικαζομένης ὡς ἀπαραδέκτου τῆς περιέργου νοστοροπίας μερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων, καθ' ἣν τὰ Ταμεία των διὰ μὲν τὴν ἀμοιβὴν τῶν τετραφώνων χορωδιῶν ἐπαρκοῦν, καταβάλλοντα ἄδρας ἀμοιβάς, διὰ δὲ τὴν ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τῶν βυζαντινῶν των ψαλτῶν φειδωλεύονται, προβάλλοντα τὴν οἰκονομικὴν ἀνεπάρκειαν.

Μεθ' ἱκανοποιήσεως σημειοῦμεν, ὅτι ἀπὸ τινος ἤρχισαν νὰ λαμβάνωνται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μέτρα προστατεύοντα καὶ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ἱεροψαλτῶν, κατοχυροῦντα δὲ καὶ νομοθετικῶς τὴν θέσιν των, παρεχομένης παραλλήλως καὶ τῆς

ἠθικῆς τῆς συμπαραστάσεως πρὸς αὐτούς*. Ἀποτελεῖ δὲ εὐτόχημα τὸ ὅτι εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται ἤδη ἀνὴρ, τοῦ ὁποῖου χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ προσήλωσις εἰς τὰς ἀθανάτους παραδόσεις μας καὶ ἡ πρὸς τὸν ἱεροψαλτικὸν κόσμον στοργή,—σημειωτέον δ' ὅτι τυγχάνει καὶ ὁ ἴδιος μύστης τῆς βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ θερμὸς ὑποστηρικτὴς αὐτῆς—, εἶμεθα δὲ βέβαιοι, ὅτι οὐ μόνον τῆς ἱ. Μουσικῆς τὸν θησαυρὸν παντὶ σθένει θὰ διαφυλάξῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν συμπαθῆ τάξιν τῶν φορέων τῆς παραδόσεως ταύτης Ἱεροψαλτῶν θὰ προστατεύσῃ, ὑπὸ τὴν π ρ ο ὕ π ὅ θ ε σ ι ν πάντοτε τῆς ἐν εὐλαβείᾳ καὶ πειθαρχίᾳ ἐκτελέσεως τοῦ ἑαντῶν καθήκοντος.

Πρωτοσ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

* Διὰ τὴν ἱστορίαν σημειοῦμεν, ὅτι ἐν τῷ Οἰκοκυριακῷ Πατριαρχεῖῳ ὁ ἐν ἐνεργείᾳ ἀποθνήσκων Πρωτοψάλτης «Ἄρχων Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», ὅπως προσαγορεύεται, λαμβάνων διὰ χειροθεσίας τὸν τίτλον τοῦτον), κηδεύεται ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱ. Συνόδου, τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἀναλογίῳ μενούσης κενῆς, μνημονεύεται δὲ τὸ ὄνομά του ἐν τε τῷ Ἐσπερινῷ καὶ τῇ Λειτουργίᾳ ἐπὶ 40 ἡμέρας, ὅπως εἴθισται καὶ διὰ τοὺς ἐκδημοῦντας Ἀρχιερεῖς τοῦ Θρόνου, ἡ δὲ χηρεύουσα θέσις πληροῦται μετὰ πάροδον ἡμερῶν τινῶν ἀπὸ τῆς ταφῆς. Ὁ πρόων Πρωτοψάλτης κηδεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως Προέδρου τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ. Ἡ αὐτὴ τάξις ἰσχύει καὶ διὰ τὸν Λαμπαδάριον. Ἐπιτραπῆ ἐπὶ τῇ ἐκκαιρίᾳ νὰ πληροφορησώμεν τοὺς ἀγαπητοὺς Ἱεροψάλτας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ὅτι εἰς τὸ Νοσοκομεῖον «Ἐδαγγελισμὸς» νοσηλεύεται ἀπὸ μακροῦ ὁ πρόων Πρωτοψάλτης τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου κ. Κων. Πόλεως, ἡ πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπίσκεψις θὰ ἀπετέλει οὐ μόνον ἐκδήλωσιν χριστιανικῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἴδιον, ἀλλὰ καὶ εὐλαβείας ἀπίστων πρὸς τὸν πάνσεπτον θεσμὸν τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου.

ΣΗΜ. Ὁ τίτλος τοῦ προηγουμένου σημειώματος, θεθεῖς ἐκ παραδρομῆς, διορθοῦται ὡς ἑξῆς: «Υποδείξεων συνέχεια».

«ΟΥΧ ΙΝΑ ΖΩΜΕΝ ΑΛΛ' ΙΝΑ ΘΕΩ ΖΩΜΕΝ»*

(Σκέψεις περί τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως)

Α' Ἡ μελέτη τοῦ ἱερέως.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐποικοδομητικῆς μελέτης εἶναι μεγάλη καὶ καταφανής δι' ὄλους τοὺς χριστιανούς. Πολὴν δὲ περισσότερον διὰ τὸν ἱερέα, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ θησαυροῦ τῶν γνώσεών του, καλεῖται νὰ μεταδίδῃ καθημερινῶς εἰς τοὺς πιστοὺς του. Κάθε ἐπαφή τοῦ ἱερέως μὲ τοὺς πιστοὺς του εἶναι μία εὐκαιρία διὰ τὸν πρῶτον νὰ μεταγγίσῃ εἰς τοὺς δευτέρους ὄχι τὴν «ἀνθρωπίνην σοφίαν», ἀλλὰ τὴν τοῦ «Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην», ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἵματος τούτου ἔγνωκεν». Ἀλλὰ πῶς θὰ μεταδώσῃ ὁ ἱερεὺς ὅταν δὲν ἔχη; Ἀυτὰ τὰ ὁποῖα οἱ περισσότεροι ἱερεῖς κατέχουμεν, δὲν ἀρκοῦν οὔτε δι' ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Πῶς θὰ χορτάσωμεν τόσα πλήθη πεινασμένα πνευματικῶς; «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν, ἀντηχεῖ καὶ σήμερον ἡ προσταγή τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Μαθητάς του. Ἀλλά, «πέντε κρίθινοι ἄρτοι καὶ δύο ὄψαρια», τὰ ὁποῖα μόνον ἔχομεν εἰς τὰ θυλάκιά μας—καὶ πιθανὸν οὔτε καὶ αὐτὰ δὲν ἔχομεν—«τί ἐστὶν εἰς τοσοῦτους;»

Δὲν πρέπει νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τὸ περίβλεπτον θεῆμα του, τὸν Τιμόθεον, νὰ προσέχη «τῇ ἀναγνώσει». Διότι, ὅπως ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ἐξηγῶν παρατηρεῖ «δεινὸν μάλιστα τῷ γεννημένῳ τῆς θείας σοφίας ἐστεροῦσθαι ταύτης, οὐ μόνον τῆς μνήμης οὐδ' προσγινόμενης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπαρχούσης λήθης διολλυμένης». Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἱερεὺς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μελετᾷ πολὴν διὰ τὴν ἔχη ψυχικὸν πλοῦτον, περισσεύμα «θείας σοφίας», διὰ νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην.

Τὸ βᾶρος πάντως δὲν πρέπει νὰ δοθῇ εἰς ὅποιοδήποτε εἶδος μελέτης. Ὑπάρχουν βεβαίως πολλὰ ἀξιόλογα καὶ χρήσιμα βιβλία νεωτέρων συγγραφέων ἐπὶ διαφόρων πεδίοις, τὰ ὁποῖα ὁ ἱερεὺς ἤμπορεῖ ἢ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ μελετήσῃ. Τοιοῦτοτρόπως θὰ πλουτήσῃ τὰς γνώσεις του καὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ θερῆνῃ τὸ ποικίλον ποιῦμνίον του μὲ τὰ ποικίλα ἐνδιαφέροντα. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει ἰδιαίτερος νὰ τονισθῇ ἐδῶ, εἶναι ἡ μελέτη ἢ ἐποικοδομητικῆ, τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα παρέχουν «στερεὰν τρο-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 308 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

φήν» διὰ μίαν πνευματικὴν ζωὴν. «Μὴ τοίνυν ἀμελῶμεν τῆς κτήσεως τῶν βιβλίων, λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ἵνα μὴ περὶ τὰ καιρία δεξόμεθα τὴν πληγὴν, μηδὲ χροσίον κοτορῦττωμεν, ἀλλὰ βιβλία θησαυρίζωμεν ἑαυτοῖς πνευματικὰ», διότι καὶ ἡ ὄψις μόνον τῶν βιβλίων αὐτῶν μᾶς κάμνει ὀκνηροτέρους πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ δὲ ἅγιος Ἰσίδωρος μὲ τὸν ἐπιγραμματικὸν τοῦ τρόπου, προτρέπει «τοῖς θείοις χρησιμοῖς διὰ βίον δίδουσαν τόν».

Οἱ δύο προαναφερθέντες Πατέρες μᾶς καθορίζουν τὸ πεδίον τῆς μελέτης: «Βιβλία πνευματικὰ» λέγει ὁ Χρυσόστομος «καὶ ἀποστολικὰ καὶ προφητικὰ βιβλία ἐργαλεῖα ἡμῖν τῆς τέχνης εἶσιν». Καὶ καθὼς οἱ τεχνῖται μὲ τὰ ἐργαλεῖα τῶν κατασκευάζουσι καὶ διαπλάττουν τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ σκευή, «οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς διὰ τούτων δηλ. τῶν βιβλίων τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν χαλκεύομεν, καὶ διεστραμμένην διορθοῦμεν, καὶ παλαιωθεῖσαν ἀνακαινίζομεν». Ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος μᾶς προτρέπει κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τοὺς «θείους καὶ οὐρανίους χρησιμοῦς». «Τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας, τὰς θείας φημί Γραφάς, κατοπτρεύσωμεν». Πόσον «πλουσιωτέρος», θὰ μᾶς ἔβλεπε τὸ ποίμνιόν μας ἂν εἶμεθα εἰς θέσιν νὰ ὁμολογήσωμεν «ὁ νόμος Σου μελέτη μου ἐστίν», τὸ ὁποῖον πεντάκις εἰς τὸν αὐτὸν ψαλμὸν ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ. Ἁληθῶς μακάριος «ὃς ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Κυρίου μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός».

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἁγ. Γραφῆς μᾶς χειραγωγεῖ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας. Ὁραιοτάτα ὁ Μ. Βασίλειος παρομοιάζει τὴν Ἁγ. Γραφήν μὲ ἰατρικὴν θεραπείον ἁμαρτίας μεγάλας: «Πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος, διὰ τοῦτο συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἵνα, ὡσπερ ἐν κοινῷ τῶν ψυχῶν ἰατρείῳ, πάντες ἄνθρωποι τὸ ἴμα τῶν οἰκείων πάθους ἕκαστος ἐκλεγώμεθα. Ἰαμα γὰρ, φησί, καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας». Ἐδῶ ἐπίσης ἔχουν ἐφαρμογὴν οἱ λόγοι τοῦ ἱ. Χρυσόστομου: «Μεγάλῃ ἀσφάλειᾳ πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἢ ἀνάγνωσις», τοὺς ὁποίους ἐπαναλαμβάνει μὲ μικρὰν παραλλαγὴν καὶ ὁ ἅγ. Ἰσίδωρος.

Τὸ θέμα ὁμῶς εἶναι: Μελετῶμεν τὴν Ἁγ. Γραφήν; Τὴν ἔχομεν σύντροφόν μας; Ἀρχίζομεν τὴν ἡμέραν μας μὲ ἀνάγνωσιν ἐξ αὐτῆς; Γνωρίζομεν νὰ δώσωμεν μίαν ἀπάντησιν «εἰς τὸν αἰτοῦντα ἡμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» ἐκ τῆς Ἁγ. Γραφῆς; Ὅταν τὴν μελετῶμεν, ἐμβαθύνομεν; Ὅταν ἐμβαθύνωμεν, τὴν κατανοοῦμεν; Ὅταν τὴν κατανοῶμεν, ἐξάγομεν τὰς συνεπειὰς διὰ τὴν ζωὴν μας;

Καὶ ἐν συνεχείᾳ, τί κάμνομεν ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν «πνευματικῶν» βιβλίων; Πολλὰ ἐποικοδομητικὰ βιβλία συντελοῦν εἰς τὴν διατήρησιν καὶ αὔξησιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἀπαράμιλλοι καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι οἱ λόγοι καὶ αἱ ὁμιλίας καὶ γενικώτερον τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἔχομεν ἐξοικειωθῆ μετὰ τοὺς Πατερικὸν θησαυροῦς; Μελετῶμεν τοὺς Πατέρας; Ἐχει θελγθῆ ἡ καρδιά μας ἀπὸ τὴν πνευματικότητα, τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν κάλλος τῶν Πατερικῶν θησαυρῶν ἢ ἀρεσκόμεθα καὶ ἱκανοποιούμεθα εἰς τὸν «μηροκασμὸν» ὠρισμένων ξένων ὀνομάτων μόνον; Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ «ξένοι», ἀποτινάσσοντες τὰς παλαιὰς τῶν προκαταλήψεις, «ἀνακαλύπτουν» τοὺς Πατέρας καὶ κυριολεκτικῶς ἐντροφεοῦν εἰς τὰ ἔργα τῶν, συναγωνιζόμενοι εἰς ὠραίας ἐκδόσεις καὶ ἐμπεριστατωμένας σχετικὰς μελέτας, ἀδιαφορία ἢ μικρὰ ἀξιοποιήσεις τῶν Πατερικῶν θησαυρῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, εἶναι ἀσυγχώρητος διὰ τοὺς Ἕλληνας ἱερεῖς, τοὺς φυσικοὺς συνεχιστὰς τοῦ ἔργου τῶν Πατέρων. Ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Παραδόσεως. Ἀλλὰ Παράδοσις δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ διατήρησις ὠρισμένων τύπων, τοὺς ὁποίους παρελάβομεν ἀπὸ τοὺς πρὸ ἡμῶν. Εἶναι κυρίως ἡ διατήρησις τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, τῆς αὐτῆς νοοτροπίας, τῆς αὐτῆς ζωῆς καὶ δράσεως. Καὶ ἡ μελέτη τῶν Πατερικῶν ἔργων προσφέρει πολλὰ δι' αὐτὴν τὴν διατήρησιν τὴν τόσο ἀπαραίτητον.

Ἡ ἐμβροθὴς μελέτη τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν Πατέρων ἀφ' ἑτέρου, εἶναι δύο δυνατὰ στηρίγματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως καὶ ἡ πωξίς διὰ τὴν ὁδηγήσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐνορίαν του εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, τὸν Χριστόν.

Β' Περισυλλογὴ καὶ αὐτοεξέτασις

Ὁ Προϊστάμενος τοῦ πρώτου «Ἱερατικοῦ Συνεδρίου», τὸ ὁποῖον ἔγινε εἰς τὴν Μίλητον μετὰ συμμετοχὴν καὶ τῶν ἱερέων τῆς Ἐφέσου, ἀφοῦ ἀνέφερε μερικὰς ἀπὸ τὰς φροντίδας του ὑπὲρ αὐτῶν καὶ διεκίνησεν ὅτι «καθαρὸς αὐτὸς ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων» διότι δὲν ἠμποδίσθη οὔτε ἐδειλίασεν νὰ ἀναγγείλῃ «πᾶσαν τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ», ἔδωκε εἰς τοὺς «πρεσβυτέρους» μίαν καὶ μόνην ἐντολήν, ἀλλὰ τόσο περιεκτικὴν, ὥστε νὰ καθίσταται περιττὴ κάθε ἄλλη. «Π ρ ο σ ἔ χ ε τ ε ἑαυτοῖς, εἶπε, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου τοῦ αἵματος». Προσοχή, ἐργήγοις, ἀγρυπνία, ὡ ἱερεῖς, διὰ τὸν ἑαυτὸν

σας και τὸ ποιμνιὸν σας. Πρωτίστως διὰ τὸν ἑαυτὸν σας. «Πλείονα γὰρ και τῶν τῆν θάλατταν ταραττόντων πνευμάτων χειμάζει κύματα τῆν τοῦ ἱερωμένου ψυχῆν. Καὶ πρώτων ἀπάντων ὁ δεινότατος τῆς κενοδοξίας σκοπέλος...»

Αὐτὴ ἡ προσοχή, τῆν ὁποῖαν ὁ Ἄπ. Παῦλος συνιστᾷ εἰς τοὺς πρώτους πρεσβυτέρους, ἀναλύεται εἰς ἐργήγορσιν, αὐτοεξέτασιν, περισυλλογήν. Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν συνειδητῆν και ζωντανῆν πνευματικῆν ζωῆν, ἂν δὲν ἔχωμεν τὸν αὐτοέλεγχον, τὸν ὁποῖον ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῆς περισυλλογῆς. «Ἔργον μεγάλης προῆς, αἰτήσεως τοῦ ἐκ τῶν ἔσω φωτισμένου πνεύματος ἡ περισυλλογή, θὰ εἶναι ἓν ἀληθινὸν «δόλωμα πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἰδεώδους Προτύπου».

Κατὰ τῆν περισυλλογήν, εἰς τὸν Νόμον και τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καθορσιζόμεν τῆν ψυχῆν μας. Βλέπομεν ἂν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐπεξεργάζεται καλῶς τὰς ψυχὰς μας. Ἄν τὸ παράδειγμά μας δὲν ἀντιλέγη πρὸς τῆν διδασκαλίαν μας. Ἄν ἔχωμεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ἀπὸ τὰς ὁποῖας θέλομεν νὰ ἀπαλλάξωμεν τοὺς πιστοὺς μας. Σκεπτόμεθα ἐκείνην τῆν ὥραν, ὅτι και ἡμεῖς ἐνδέχεται νὰ κερδίσωμεν ἢ νὰ χάσωμεν τὸν οὐρανόν. Ὅτι ἔχωμεν νὰ ὑποτάξωμεν μίαν φύσιν, ὁμοίαν μὲ ἐκείνην ποὺ ἔχουν και οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὅτι εἴμεθα ἐκτεθειμένοι εἰς μεγαλυτέρους πειρασμοὺς και ὅτι ὁ διάβολος μᾶς πολεμᾷ περισσότερον παρὰ τοὺς ἄλλους. Ἄναλογιζόμεθα «πὸς ἡ ἁμαρτία μᾶς παραμορφώνει και μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τῆν ἀγάπην πρὸς τὸν Ἰησοῦν.» Ὅτι ἐνδεχομένη πτώσις μας λυμᾶνεται τοὺς Χριστιανοὺς και καταδικάζεται ἀσυγκρίτως ἀσθηρότερον ἀπὸ ὅτι αἱ πτώσεις τῶν λαϊκῶν, Διότι, «οὐ ταυτὸν» ἐστὶ, λαϊκὸν ἁμαρτάνειν και ἱερέα, και δῆλον ἐκ τοῦ νόμου. Τοσαύτην γὰρ προστάττει θυσίαν ἀνάγεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτόντος ἱερέως, ὅσην ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ... Μείζων δὲ γίνεται οὐ τῆ φύσει ἀλλὰ τῆ ἀξία τοῦ δρωόντος. Ὁ γὰρ τοὺς ἄλλους ρυθμίζων, εἰ πταίσειεν, μείζων ἀπὸ τῆς ἀξίας ἀποφαίνει τὸ πταῖσμα». Ἀκόμη σκεπτόμεθα κατὰ τῆν περισυλλογήν μας, ὅτι τὸ ἔργον μας ἔχει περισσότεραν ἀνάγκην τῆς θείας Χάριτος, παρὰ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων, και ὅτι ἡ τιμὴ και ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ ἐξαρτῶνται περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς.

Ὅλα αὐτὰ δημιουργοῦν μίαν ἀτμόσφαιραν συναισθήσεως ἐνοχῆς διὰ τὰς ἐλλείψεις μας, φόβον διὰ τὰς ἀδυναμίας και τὰς ἐνδεχομένας τιμωρίας μας, ἀλλὰ και ἱερᾶς τέρψεως ὅταν αἰσθανώμεθα τῆν θωπεῖαν τῆς θείας Χάριτος, και ὡς συνέπειαν ὅλων αὐτῶν μίαν μεγαλυτέραν ὄθησιν πρὸς ἔνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ περισυλλογή αὐτὴ μᾶς προμηθεύει τῆν κατάνυξιν και «εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τῆν ἀνύψωσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν,

μία σχέσις ἐπικοινωνίας, θεωρήσεως, μία ἔνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν ἐποικοδομητικῇ σκέψει». Ἄλλὰ ὅσον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πρῶτον πτεροῦγισμα ἐνὸς πτηνοῦ, προκειμένου νὰ πετάξῃ εἰς τοὺς αἰθέρας, τόσον ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμος εἶναι διὰ τὸν ἱερέα αὐτῆ «ἡ ὥρα τῆς μονώσεώς του μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ἀγωνισθῇ δι' αὐτὴν ὅπως καὶ διὰ τὴν ἀναπνοὴν τῆς ζωῆς του». Ἡ γλυκύτης δὲ τῆς ὥρας αὐτῆς, δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὴν νοιώθουν εἶναι ἀνέκφραστος. Διότι, «τί εἶναι τερπνότερον ἀπὸ τὴν θείαν θεώρησιν, ἢ ὅποια πληροῖ μὲ τὴν ἀδιάφθορον γλυκύτητα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀληθῶς τὴν λαχταροῦν;»

Τὸ κήρυγμά μας, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, σώζει ἄλλους. Πολλοὶ ἐκήρυξαν καὶ ἐβοήθησαν ἄλλους νὰ σωθοῦν. Ἄλλὰ σκεπτόμεθα πόσοι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐκήρυξαν δὲν ἔχουν σωθῆ; Σκεπτόμεθα ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ σώσωμεν ἄλλους, ἀλλὰ νὰ μὴ σώσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας; Πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ προσέχωμε τὸν ἑαυτὸν μας! Νὰ τὸν καλλιεργῶμεν μὲ ἰδιαιτέραν φροντίδα. Νὰ ἐξαρτῶμεν τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ. «Διότι ὅλη ἡ δύναμις μας διὰ τὸ ἀγαθὸν πηγάζει ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ναί, ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δυνάμεώς μας. Ἀπὸ Αὐτὸν ἀποκτῶμεν ζωτικότητα». Καὶ ὅπως ὁ προφήτης Δαβὶδ ἐξήτει τὴν βοήθειαν του παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς. «Ἡ βοήθειά μου οὐκ ἐκ πλοῦτον, οὐδὲ ἐκ σωματικῶν ἀφορμῶν, οὐδὲ ἐκ δυνάμεως καὶ ἰσχύος ἐμῆς, οὐδὲ ἐκ συγγενείας ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ ἡ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ». Ἐὰς γίνωμεν ἄξιοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄς τὴν ζητῶμεν καθημερινῶς. Ὡ Κῦριε, «ἐπιβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ σώσον ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά Σου τὸ ἅγιον...Μὴ ἀποστήσης ἀπ' ἡμῶν τὴν σὴν βοήθειαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἱκανοὶ ἐσμέν πρὸς τὸ νικᾶν τὰ ἀντιπίπτοντα. Σὺ δὲ δυνατὸς εἶ εἰς τὸ σώζειν ἐκ πάντων τῶν ἐναντιῶν».

(Συνεχίζεται)

Οἶκον. ΚΩΝ|ΝΟΣ ΜΙΧ. ΦΟΥΣΚΑΣ

Πτυχιούχος Θεολογίας—Διδάκτωρ Φιλοσοφίας

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχ. ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΜΑΤΑ
ΨΥΧΩΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΩΔΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ

Υπὸ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Ποιὸ ἦτανε τὸ ξύλο, ποὺ μ' αὐτὸ ἐγλύκανεν ὁ Μωϋσῆς
τὰ πικρὰ νερά τῆς Μερρᾶς.

Τί εἶδους ξύλο ἦτανε ἄραγες ἐκεῖνο, ποὺ μ' αὐτὸ
ἔκαμε γλυκὰ ὁ Μωϋσῆς τὰ πικρότατα νερά τῆς Μερρᾶς;
Εἶναι «περιττὸ καὶ ἀνωφέλευτο», λέγει ὁ Θεοδώρητος
«τὸ τὰ σεσιγημένα ζητεῖν». Τὸ νὰ ζητοῦμε δηλαδὴ
ν' ἀποκαλύψωμεν αὐτά, ποὺ δὲν μᾶς εἰπωθήκανε.

Κατόπιν ὅμως μᾶς τὸ ξαναθυμίζει, πῶς ἦτανε
χωρὶς ἄλλο τὸ σωτήριον ξύλο τοῦ Σταυροῦ, ὃ «τὴν πικρὰν
τῶν ἐθνῶν ἐγλύκανε θάλασσαν» (Migne 12'624).
καὶ ποὺ τὸ ξύλο ἐκεῖνο τῆς Μερρᾶς αὐτὸ ἐσυμβόλιζε.
Τὸ ἴδιον μᾶς λέει καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ ὁ
Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας. Παρόμοια καὶ ἄλλοι ἀνα-
τρέχουν στὴ συμβολικὴ ἐκείνη προϋποτύπωση, ποὺ
πρέπει βέβαια ν' ἀναπαύη τὸν εὐσεβῆ ἀναγνώστη
τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἐπειδὴ ὅλα τ' ἄλλα ποὺ εἶπαν
διάφοροι γιὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό, δὲν μᾶς δίνουν καμμίαν
τέλεια πληροφορία οὔτε καὶ λύση τῆς ἀπορίας μας.

Τί εἶδους ξύλο ἦτανε λοιπὸν αὐτό, δὲν τὸ ξέρομε.
Ἡ θεία Γραφή μᾶς ἐφάνέρωσε τὸ γένος, πῶς ἦτανε
δηλαδὴ ξύλο, δὲν μᾶς εἶπεν ὅμως καὶ τὸ εἶδος. Μᾶς
ἀποκάλυψεν ὅμως, πῶς ὁ Θεὸς ἔδειξε τὸ ξύλο ἐκεῖνο
στὸν Μωϋσῆ, γιὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῆ στὴ δύσκολην
ἐκείνη περίστασιν· «Καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς
ξύλον» (Ἐξοδ. ιε' 25). Καὶ αὐτὸ φθάνει. Τὸ εἶδος
του εἶναι ἄγνωστο. Ἐγίνεν ὅμως γνωστὴ ἡ δύναμις

του κι' ἐφανερώθηκεν ἡ ἐνέργεια του, ἀπὸ τὸ καλὸ ἀποτέλεσμα πού ἔφερε· «Καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ».

Αὐτὸς ὁ γέροντας, ἐκεῖνος ὁ νέος, ἐκεῖνος ὁ ἄρχοντας, αὐτὸς ὁ ἐμπορευόμενος, ἐκεῖνος ὁ τεχνίτης, αὐτὸς ὁ πολιτικός, ἐκεῖνος ὁ ἐκκλησιαστικός· καὶ γενικὰ κάθε ἄνθρωπος πού δὲν τὸν ξέρομε, οὔτε τί ἄνθρωπος εἶναι, οὔτε ἀπὸ ποῦ κατάγεται, οὔτε ποιὰ εἶναι ἡ πατρίδα του, οὔτε ποιὰ εἶναι ἡ ὄψη του, οὔτε ἂν εἶναι ψηλὸς ἢ κοντὸς· κι' αὐτὸ μονάχα ξέρομε γι' αὐτόν, πὼς κάνει πολλὰ καλὰ, κι' ὅτι ἔχει προαίρεση ἀγαθὴ, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι καλὸς ἄνθρωπος...

Τί ὠφελεῖ ἀπὸ ποιοῦ δάσος κι' ἀπὸ ποιοῦ λαγκάδι, ἢ κι' ἀπὸ ποιὰ ρίζα εἶναι κάποιον ξύλον ὅταν ἀπ' αὐτὸ γλυκαίνονται τὰ πικρὰ νερά, κι' ὅταν ἀπ' αὐτὸ ποτίζονται καὶ ἀναζωογονοῦνται καὶ ζῶα καὶ ἄνθρωποι; «Καὶ ἔδειξε Κύριος ὁ Θεὸς ξύλον καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ». (Ἐξοδ. ιε, 25).

**Ἵστερα ἀπὸ τὰ ἀτυχήματά μας
μᾶς φαίνεται γλυκύτερη ἡ εὐτυχία μας.**

Εἶναι συμφέρον νὰ μᾶς λαχαίνουν, πότε πότε, μερικὰ ἀτυχήματα καὶ δύσκολες περιστάσεις. Μᾶς συμφέρει καὶ γι' ἄλλους λόγους, μὰ καὶ γι' αὐτόν πού θὰ σᾶς εἰπῶ τώρα. Ὅταν δηλαδὴ δοκιμάζωμε στενοχώριες καὶ ταλαιπωρίες καὶ κόπους καὶ θλίψεις, κατόπιν εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσωμε πολὺ καλύτερα τὰ καλὰ πού μᾶς δίνει ὁ Θεός, καὶ τίς λογῆς λογῆς ἀνέσεις καὶ καλομοιρίες μας. Μήπως καὶ ἡ τροφή δὲν μᾶς φαίνεται πολὺ νοστιμώτερη ἔπειτα. ἀπὸ τὴν πείνα; Καὶ ἡ ζεστασιά δὲν εἶναι πιὸ εὐχάριστη καὶ περισσότερη ἐπιθυμία ἔπειτα ἀπὸ τὸ κρύο; Ὁ ἥλιος ὕστερα ἀπὸ τὴν συνεφιά; Καὶ ἡ καλωσύνη καὶ ἡ ξαστεριά ἔπειτα ἀπὸ τὴν βαρυχειμωνιά;

Πόσο ἀναπαυτικὸ μᾶς φαίνεται ἓνα καταφύγιον ἔπειτα

ἀπὸ τὴν ὄδοιπορία; Καὶ πόσο γλυκὸ τὸ λιμάνι ἔπειτα ἀπὸ τὸν θαλασσοδαρμὸ καὶ ἀπὸ τὴν τρικυμία. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Αἰλεΐμ, μὲ τὶς δώδεκα βρύσες καὶ τὶς πυκνὲς φοινικιές, ἐφάνηκε τερπνότατη στοὺς Ἑβραίους, ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάξεση καὶ πικρόνερη Μερράν, ἔφθασαν ἐκεῖ κι' ἐδροσίσθησαν ἀπὸ τὰ νερά της.

Ὁ Θεὸς μῖς χαρίζει πάρα πολλὰ καὶ μᾶς ζητᾶ ἐλάχιστα.

Ὁ Θεός, θέλοντας νὰ παραστήσῃ τὶς εὐεργεσίες πού μᾶς κάνει σὰν κάποιαν ἀνταπόδοση, ζητᾶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μιὰν ἐλεύθερη πειθαρχία καὶ ὑπακοή· μὲ τὴν ὁποία καὶ τὴν μεγαλωσύνη καὶ τὴν παντοδυναμία του ὁμολογεῖ καὶ ἀναγνωρίζει, μὰ καὶ περιμένει συγχρόνως, μ' εὐγνωμοσύνη μιὰ πλούσιαν ἀμοιβὴν καὶ ἀνταπόδοση.

Εὐεργετώντας λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον μὲ μεγάλες καὶ θαυμαστὲς εὐεργεσίες, τοῦ ζητεῖ σὰν ἀντάλλαγμα μικρὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα πού ὕστερα τοῦ ἀνταποδίδει καὶ τὸν ἀντιβραβεύει γι' αὐτὰ πλουσιοπάροχα, καὶ πολὺ θαυμασιώτερα, ὅταν τὸν βλέπῃ ὑπάκουο, καὶ πειθαρχικό. Καὶ τὸ παράδειγμα τῶ-
χωμε μπροστά μας στοὺς Ἰσραηλίτες· πού ἀφοῦ τοὺς ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ὕστερα ἀπὸ τόσα σημεῖα καὶ παράδοξα πού ἔκαμε γι' αὐτούς, ἐζήτησαν ὕστερα νὰ τοὺς θρέψῃ μέσα στὴν ἔρημο, μὲ μιὰ παράδοξη τροφή· κι' ἔβρεξε γι' αὐτούς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καθημερινῶς, ἀντὶ γιὰ ψωμί τὸ Μάννα. «Ἴδού, ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» (Θὰ βρέξω γιὰ σᾶς τροφή ἀπὸ τὸν οὐρανό) (Ἐξοδ. ιστ', 4).

Αὐτὸ τὸ μάννα πέφτει ὀλονυκτικῶς σὰν βροχὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό· καὶ τὸ πρῶτ' ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροι καὶ νέοι καὶ παιδιά, τὸ βρίσκουν στρωμένο καταγῆς κι' ἀπλωμένο ὀλόγυρά τους καὶ πρόχειρο ἐμπρὸς στὰ πόδια τους· καὶ δὲν ἔχει ὁ καθένας τους

νά κοπιάσῃ σέ τίποτες ἄλλο, παρά νά σκύψῃ, νά τὸ μαζέψῃ, καὶ νά τὸ μεταφέρῃ στή σκηνή του. Κι' ἐκεῖ νά τὸ μεταχειρισθῇ στὸ τραπέζι του γιὰ τροφή του, ὅπως τ' ἄρῃσει.

Σταμάτησε ὅμως λιγάκι, καλὲ μου Ἰσραηλίτη. Σ' αὐτὴν τὴν ἄκοπη, τὴν πλούσια καὶ γλυκύτατη πανδαισία πού σοῦ στέλλεται ἀπὸ τὸν οὐρανό, μιὰ μονάχα ἐντολή σοῦ δίνω—λέγει ὁ Θεός—. Καὶ ἡ ἐντολή αὐτὴ εἶναι—νά μὴ μαζεύῃς περισσότερο ἀπὸ ἓνα δίκιλο καθημερινῶς, πού εἶναι μέτρο καὶ ποσὸ γιὰ νά συντηρηθῇ ἱκανοποιητικὰ μιὰ ψυχὴ. Δὲν εἶναι καμμιά ἀνάγκη νά καταλαιμαργῆς καὶ νά μαζεύῃς σήμερα γιὰ νᾶχῃς κι' αὔριο· ἐπειδὴ καὶ αὔριο καὶ κάθε ἡμέρα δὲν θὰ σοῦ λείψῃ ἢ βροχὴ αὐτὴ. Νά φροντίζῃς λοιπὸν μόνο γιὰ μιὰν ἡμέρα. Καὶ μονάχα κάθε Παρασκευὴ νά μαζεύῃς διπλὴ ποσότητα, γιὰ νᾶχῃς καὶ τὸ Σάββατο, πού εἶναι ἡμέρα ἀργίας. Ἐὰν δὲ συμμορφωθῇς μὲ τὴν ἐντολή μου αὐτὴν καὶ μαζεύῃς περισσότερο, γιὰ νά τ' ἀποθηκέψῃς, δὲν ἔχεις νά ὠφελῇς σέ τίποτα, γιὰτι θὰ σκουληκιάσῃ· «Καὶ συλλέξουσιν τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ... διπλοῦν ὃ ἐὰν συναγάγωσιν» ("Ἐξοδ. ιστ', 4-5),

Σὲ μιὰ τέτοια τόσο μεγάλην εὐεργεσία, τί λιγώτερο μπορεῖ, νά ζητήσῃ ἓνας εὐεργέτης ἀπὸ τὸν εὐεργετούμενο; Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ λόγος πού ὁ Θεὸς ἐπρόβαλε μιὰ τέτοια ἐντολή; Ἀπλούστατα κι' ὀλοφάνερα, γιὰ νά δοκιμάσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας, ἂν εἶναι πιστοὶ στὸν εὐεργέτη τους, εὐγνώμονες στὸν τροφοδότη τους καὶ ὑπάκουοι καὶ πειθαρχικοὶ στὸ Θεό τους. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν μικρὴ κι' εὐκολοβάσταχτην αὐτὴν ἀπαγόρευση, πού τοὺς ἄφησε στή διάθεσίν τους νά τὴν φυλάξουν ἢ νά τὴν παρακούσουν, νά φανερώσουνε τί θὰ κάνουτε ἀργότερα· θὰ σεβασθοῦνε δηλαδὴ ἢ θὰ παραβοῦνε τοὺς νόμους πού θὰ τοὺς ὠρίζε ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ· «Ὅπως

πειράσω αὐτούς, εἰ πορεύονται τῷ νόμῳ μου, ἢ οὐ» (Ἐξοδ. ιστ', 4).

Τέτοια μικρὰ καὶ εὐκόλα πράγματα ζητᾷ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν ἀνταμείψῃ κατόπιν, μὲ ὑψηλὰ καὶ μὲ μεγάλα. Τί μικρότερο καὶ τί εὐκολώτερο πρᾶγμαμποροῦσε νὰ προσταχθῇ ὁ γενάρχης μας Ἀδάμ, ἀπὸ τὴν ἐντολὴ πού ἐπῆρε· «ἀπὸ κάθε δένδρο πού βρίσκεται μέσα στὸν Παράδεισο νὰ τρῶς· καὶ μονάχα ἀπὸ ἓνα καρπὸ θὰ ἀπέχεις;» Ὁ ἀχάριστος ὅμως ἄνθρωπος, ὕστερα ἀπὸ τόσες εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον δὲν τοῦ φανερώνει τὴν ὑπακοή καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη πού ταιριάζει, ἀλλὰ καὶ τὸν παρακούει καὶ στὰ παραμικρότατα. Κι' ἔτσι καὶ μέσα στὸν Παράδεισο, ἐνῶ ἔχει στὴ διάθεσή του ὅλη του τὴν καρποδοσία, δὲν εὐχαριστιέται σ' αὐτό, παρὰ ἀρνιέται ν' ἀφήσῃ ἀπείραχτο καὶ τὸν ἓνα καρπὸ πού τοῦ ἀπαγόρευσε. Καὶ μέσα στὴν ἔρημο δὲν χορταίνει ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτη βροχὴ τοῦ Μάννα καὶ δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ τὰ δυὸ καθημερινὰ κιλά πού τοῦ ἄφησε νὰ μαζεύῃ· ἀλλὰ γεμᾶτος ἀπὸ ἀχορταγιά καὶ παράκους στίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ τρώγει, πού τοῦ ἐγένηκε θανατηφόρος· καὶ συ- νάζει περισσότερο Μάννα, πού κι' αὐτὸ ἐσκουλήκισε.

Μετ' ἄφρ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ὑπὸ τῆς ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν εἰς δίχρωμον ἐκτύπωσιν καὶ πολυτελῶς βιβλιοδετημένον μετὰ πλαστικοῦ καλύμματος

ΤΟ ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

διορθωθὲν ἐπιμελεῖα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σερβίαν καὶ Κοζάνης κ. **Διονυσίου**, κατ' ἐντολὴν καὶ ἀνάθεσιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἤδη γνωστῶν Περιστατικῶν Ἀκολουθιῶν του, νῦν προσετέθησαν: **Ἀκολουθία τοῦ Ἁγιασμοῦ ἐπὶ εὐλογίῃσι νέου ὀχλήματος**. Τάξις ὁρκωμοσίας Δημοσίων Ὑπαλλήλων.

Σελίδες 504. Τιμᾶται δρ. 30.

Τὴν παραμονὴ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων

ΕΝΑ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΕ ΜΙΑ ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΙΝΔΟ Ο ΔΡΙΣΚΟΣ ΟΠΟΥ ΕΠΕΣΕ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ Ο ΜΑΒΙΛΗΣ

Οἱ ἥρωες καὶ ἀγωνισταὶ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Θρησκείας

Ἡ παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων μᾶς βρίσκει σὲ μιὰ μακρυνὴ πορεία. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πού ὀλόκληρη ἡ φυλὴ ἐώρταζε τὰ ἑκατόχρονα τῆς ἐθνικῆς τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἔτσι ἡ πορεία μας αὐτὴ ἦταν ἓνα εἶδος προσκυνήματος ἑλληνοχριστιανικοῦ. Εἶχαμε ξεκινήσει κατὰ τὰ ξημερώματα ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ Γιάννενα μὲ κατεύθυνσι τὰ δύο μεγάλα χωριά τῆς Πίνδου, τὸ Συράκο καὶ τὶς Καλαρρύτες. Εἶχε προηγηθῆ πρὸ τριάντα δύο χρόνων παρόμοιο προσκύνημα, σὰν ἓνα ἀναβάπτισμα ψυχικόν, σὲ ὀλόκληρη σχεδὸν τὴν Ἠπειρο, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἓνα ὑπουργὸ ὡς ἀντιπρόσωπο τῆς κυβερνήσεως καὶ πλαισιωμένη ἡ πορεία μας πρὸς τὴν περιοχὴ πού ἐώρταζε τὴν παλιγγενεσίαν τῆς ἀπὸ ἱεράρχας διαπρεπεῖς, ὅπως ὁ τότε μητροπολίτης Ἰωαννίνων καὶ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὁ Παραμυθίας Ἀθηνάγορας, ὁ ἀπὸ Μέγας Πρωτοσυγκέλος τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Ἰωακείμ ὁ ἀγωνιστὴς τῆς Βορείου Ἠπείρου μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου Βασίλειος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Δωδώνης ὁ κατόπις Ἰωαννίνων. Τὸ Σοῦλι στάθηκε ἡ πρώτη μεγάλη εὐλαβικὴ μας πορεία καὶ ὁ πρῶτος σταθμὸς τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ μας προσκυνήματος. Εἶχαμε ἀγκαλιάσει ὅλη τὴν Ἑλλάδα στὸν ἠρωϊσμὸ καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ Σουλίου.

ὦ Μάννα Ἑλλάδα, ὦ προαιώνιο μένος,
πού νεύρωσες τὴν ἄφθαρτη αὐγὴ
τῶν ἔργων Σου καὶ λύτρωσες τὸ Γένος
ἀπάνω ἀπὸ τῶν χρόνων τὴν ὀργή.

Καὶ μαζί μὲ τοὺς ἐμπνευσμένους αὐτοὺς στίχους ἐνὸς μεγάλου συγχρόνου ποιητοῦ ἀκούσαμε γύρω μας νὰ ψάλλεται τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ τὸ ἠρωϊκὸ τραγοῦδι τῶν ἐλληνίδων πού εἶχαν χορέψει τὸν ἱστορικὸ χορὸ τοῦ Ζαλόγγου καὶ εἶχαν ὑψώσει τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος των ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλη σκέψιν μᾶς συνώδευε σὲ ὅλο τὸ ὑποβλητικὸν μας αὐτὸ προσκύνημα. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ Σοῦλι τὸ θρυλικὸ Ζαλόγγο, ἡ Πάργα, ἡ Ἄρτα, τὸ Πογῶνι, τὰ Ζαγοροχώρια καὶ ἡ Κόνιτσα. Παντοῦ σταθμοὶ συγκινητικοί

τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ μνημόσυνο ὑποβλητικὸ εἰς μνήμην ἐκείνων, ποὺ ἔπεσαν ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος των. Ἡ Ἐκκλησία μὲ τοὺς λειτουργοὺς τῆς εἶχε σταθῆ πρωτοπορεία στὶς θυσίες καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς, διὰ τὸν θρίαμβο τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, ποὺ ἦταν ταυτῶχρονα καὶ θρίαμβος τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς πίστεως. Καὶ πρῶτα ἀπὸ ὅλα ὁ ἡρωϊσμός τοῦ μοναχοῦ Σαμουήλ, ποὺ μὲ τὸ ὄλοκαύτωμα τῆς μονῆς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐφώτισε τὸν παγκόσμιο ὀρίζοντα καὶ ἔδωσε δεῖγμα αὐτοθυσίας, ποὺ θὰ προβάλλεται φωτεινὸ πάντοτε στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων.

Ἡ ἐπίσκεψίς μας στὴν Πίνδο ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος σταθμὸς τοῦ προσκυνήματος αὐτοῦ πρὸς ἀπότισιν φόρου τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἥρωας τῆς Ἡπείρου. Ἀπόστολοι τοῦ ἔθνους, τῆς θρησκείας οἱ ἥρωες αὐτοί, ὅπως καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἐρωτᾶζετο ἡ μνήμη τους τὴν ἄλλη ἡμέρα. Τὸ ξεκίνημά μας ἀπὸ τὰ «παινεμένα» Γιάννενα τὴν παραμονὴ τῆς ἀποστολικῆς αὐτῆς ἑορτῆς εἶχε προσλάβει μιὰ ξεχωριστὴ συγκινητικὴ ἐκδήλωσι. Ἡ ἱστορία τῆς Πίνδου μὲ τοὺς ἥρωας ἀγωνιστὰς τῆς, ἐφώτιζε τὸν δρόμο μας πρὶν ἀκόμη τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τοῦ καλοκαιριοῦ καταυγάσῃ τὸν γύρο ὀρίζοντα καὶ ἀγκαλιάσῃ τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀναπνέαμε. Βουνά, λόφοι, ἀνηφοριές, χαράδρες, τρεχάμενα νερά καὶ μιὰ εἰδυλλιακὴ βουκολικὴ ζωὴ γύρω, ποὺ τῆνεῖχαν τραγουδήσει ποιητῆς, ποὺ τὴν εἶχαν αἰσθανθῆ βαθύτερα, γιατί τὴν εἶχαν ζήσει σ' ὀλόκληρο τὸ βίό τους. Ὁ Δρίσκος πρῶτος σταθμὸς στὸ προσκυνήμα μας αὐτό. Ἕνας μεγάλος ποιητῆς καὶ ἐνθουσιώδους φιλέλληνα, ποὺ εἶχε κλείσει σὰν δευτέρη πατρίδα του μέσα στὴν ψυχὴ του τὴν Ἑλλάδα, ὁ Λορέντζος Μαβίλης, πολεμῶντας παρὰ τὸ πλευρὸ τῶν ἐλλήνων ἀγωνιστῶν γιὰ τὴν κοινὴ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, προσέφεραν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τὸν ἠπειρωτικὸ, τὸν Δρίσκο, τὴν ζωὴν του καὶ καθηγάσσε μὲ τὸ αἷμά του ὅλο τὸ χῶμα τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Σιωπηλὸ μνημόσυνο μπροστὰ στὸν τόπο αὐτὸν τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς θυσίας τοῦ φιλέλληνα ψάλτη ἀγωνιστοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνάλαφρο σιωπηλὸ χᾶδι στὴν μνήμη καὶ στὴν ψυχὴ μας κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἀθανάτους στίχους τῆς Λήθης του

Καλότυχτοι νεκροὶ ποὺ λησμονᾶνε τὴν πικρία τῆς ζωῆς
ὄντας ὁ ἥλιος δύση καὶ τὸ σούρουπο ἀκολουθήσῃ
μὴν τοὺς κλαῖς τοὺς νεκρούς...

Ἡ πορεία μας τώρα εἶναι γεμάτη συγκίνησι. Στὴν σκέψι μας ἡ ἱστορία ξεδιπλώνει φωτισμένη ἀπὸ πλῆθος σελίδων τῆς. Τὰ κοπάδια καὶ οἱ γύρω μας στάνες ἀπλώνουν τὴν εἰδυλλιακὴ τους ποίησι.

Βροντοῦν τὰ κουδούνια τῶν κοπαδιῶν καὶ κάποιες καμπάνες στέλνουν, ἀπὸ μακρὰ τοὺς γλυκοὺς ἤχους των. Παντοῦ στὸν δρόμο μας αὐτὸν πρὸς τὴν Πίνδο ἐξωκκλησιάκια καὶ προσκυνητάρια μὲ ἀναμμένα καντήλια. Ἡ θεοκριτικὴ ποίησις ἀγκαλιασμένη μὲ τὸν χριστιανικὸ μυστικισμό.

Ἡ ψυχὴ λούζεται μέσα στὸ ζωογόνον κράμα αὐτὸ τῶν δύο συναισθημάτων. Καὶ στὴν μνήμη μας ἀθέλητα ξυπνᾷ ἓνα κομμάτι τῆς ἱστορίας τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου. Τὸ ξύπνημα αὐτὸ τὸ δημιουργεῖ ἡ παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Κτίσμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐκεῖ στὸ Βυζάντιον, εἶδος Βασιλικῆς πρὸς ἐνταφιασμόν τοῦ ἰδίου, ὡς μασωλεῖο καὶ διὰ τὴν κατάθεσι τῶν λειψάνων τῶν ἀποστόλων. Ὁ βασιλικὸς αὐτὸς ναὸς ἐδοκίμασε μεγάλες συμφορές, ὅπως καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἀνοικοδομήθηκε ὁμως ἀπὸ τὴν αὐγουσταν Θεοδώραν καὶ τὸν Ἰουστινιανόν. Ἡ Ἁγία Σοφία, ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερινῶν καὶ ὁ περίλαμπρος αὐτὸς ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἀποτελοῦν τὴν τριάδα τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, ποὺ ἔπρεπε νὰ προσκυνήσουν μὲ κάθε ἐπισημότητα οἱ ἀνερχόμενοι στὸν βυζαντινὸν θρόνον αὐτοκράτορες. Τέμενος ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων—Σουλτὰν Μεχμέτ Τζαμί—θαυμάζεται ἀκόμη γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του, τὴν λαμπρότητα τῆς διακοσμῆσεώς του καὶ τὰ ἐξαισία ψηφιδωτὰ του.

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ Βυζαντίου, μὲ τὰ ἑλληνοχριστιανικά της μνημεῖα, μᾶς ἀποσπᾷ ὁ τρυφερὸς ἤχος μιᾶς φλογέρας. Κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο μιᾶς καρυδιᾶς ἕνας βοσκὸς παρακολουθεῖ τὸ σκορπισμένον κοπάδι του παίζωντας τὴν φλογέρα του. Ἡ Πίνδος τώρα ἀρχίζει νὰ ἀποκαλύπτῃ τὴν ἑλληνικὴν ὁμορφίαν της μπροστὰ στὰ μάτια μας. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ οἱ καμπάνες τῶν γύρω ἐκκλησιῶν τῶν μικρῶν χωριῶν καλοῦν τοὺς πιστοὺς στὸν ἑσπερινόν. Καὶ διακρίνουμε σκιὰς ἀνδρικές καὶ γυναικείας νὰ τρέχουν πρὸς τὸ μέρος τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Ἁγίου Γιώργου ποὺ ἡ λαϊκὴ μουσα τὸν ἔχει τραγουδήσει:

Τρία πουλάκια κάθονται

ἀγκαλιάζουμε τώρα τὰ δυὸ μεγάλα χωριά, ποὺ φαντάζουσαν δυὸ ζωγραφιὰς φιλοτεχνημένες μὲ τὸ ἴδιο πινέλο, ἀπὸ τὸν ἴδιον ζωγράφον. Ὁ Ἄραχθος ἀνάμεσα στὰ δυὸ χωριά ξετυλίγει καὶ αὐτὸς τὴν γραφικὴν ὁμορφίαν του. Ὅλα εἶναι ὁμορφα τὸ βράδυ αὐτὸ τῆς παραμονῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων γύρω μας. Προσκύνημα ἀπ' τὰ λίγα ἢ ἐπίσκεψίς μας αὐτὴ στὸ πρῶτον μεγάλο χωριόν, τὸ Σურάκο. Τὸ καθετὶ, σπίτια, ἀνδριάντες, ἄνθρωποι μᾶς μιλοῦν μὲ

τὴν δική τους γλῶσσα, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς μεγάλες φυσιογνωμίες του. Ἀποτίουμε φόρο τιμῆς στὶς Συρακιώτικες μορφές. Μπροστὰ στὸν ἀνδριάντα τοῦ Κωλέτη ἀποθέτουμε ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, μᾶς κρατεῖ καθηλωμένους ἡ μορφή τοῦ ποιητοῦ Ζαλοκώστα καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ παράδοση συναυλία σφυριγμάτων, βελασμάτων καὶ τραγουδιῶν τῆς φλογέρας ζοῦμε τὶς δραματικὲς περιπέτειες τῆς ζωῆς τοῦ τραγουδιστοῦ τοῦ λόγγου, τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης, τοῦ Κώστα Κρυστάλη. Ὁ παλμός μας καὶ ἡ συγκίνησι μας πλέκουν τὸ καλλίτερο στεφάνι, ποὺ καταθέτουμε στοὺς ἥρωας αὐτοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, σὲ χρόνους τόσο σκληροὺς καὶ ἄραχλους γιὰ τὸ ἔθνος καὶ ὀλόκληρη τὴ φυλή.

Οἱ Καλαρύτες, τὸ ἀντικρυνὸ χωριὸ τῆς Πίνδου μᾶς ἀντικρῦζει καρτερῶντας τὴν ἐπίσκεψί μας· θὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε καὶ θὰ λειτουργηθοῦμε αὔριο στὴν ἐκκλησιά του. Ἀκοῦμε σιωπηλὸ τὸ γοργὸ κύλισμα τοῦ ἄραχθου σὰν ἓνα τραγουδι καὶ σὰν ρόχθο μαζί. Ἐνας ἐκστασιασμὸς ἀγκαλιάζει τὴν σκέψι καὶ τὴν ψυχὴ μας. Ζοῦμε τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὶς ὠραιότερες καὶ ὑποβλητικώτερες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Ἡ Ἑλλάδα, λυτρωμένη ἀπὸ τὴν μακρόχρονη σκλαβιά μᾶς ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της. Καὶ σκύβουμε τὸ κεφάλι μας κάτω ἀπὸ τὸν θρίαμβο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν πίστι τῶν ἡρώων ἀγωνιστῶν της.

Βασ. Ἡλιάδης

Ἐπὸ τῆς ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν εἰς διχρῶμους ἐκτυπώσεις, πολυτελῶς βιβλιοδετημένα μετὰ πλαστικοῦ καλύμματος τὰ κατωτέρω **Λειτουργικὰ Ἐγκόλπια.**

ΤΟ ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ

(β' ἔκδοσις). Σελίδες 504. Τιμᾶται δρχ. 30.

ΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

Σελίδες 96. Τιμᾶται δρχ. 13.

**Αἱ ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΙ καὶ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΙ
ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ**

(β' ἔκδοσις). Σελίδες 64. Τιμᾶται δρχ. 10.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Ἵσο νὰ πιέζεται κανεὶς ἀπὸ ἀνάγκες ποτὲ δὲν πρέπει
νὰ παραβαίη τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ὁ λαὸς ἀπὸ τὰ περίχωρα, φεύγοντας τὴν Περσικὴ καταδίωξη, κατέφυγε στὴν Ἀλεξάνδρεια, παρουσιάστηκε μεγάλη ἔλλειψη ἀπὸ τροφίμα· (γιατὶ καὶ τοῦ Νείλου τὰ νερά δὲν ἀνεβήκανε τὴν ἐποχὴ ἐκείνην, ὅπως ἄλλοτες). Ἐτελείωσαν λοιπὸν στὴν περίστασιν αὐτὴ τὰ χρήματα τῆς Ἐκκλησίας. Κι' ὁ Πατριάρχης, ὁ Μεγάλος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμονας, ἀναγκάστηκε νὰ δανεισθῆ ἀπὸ κάποιους χίλιες λίτρες χρυσάφι. Τὰ ἐξόδιασαν ὁμως γρήγορα κι' αὐτά, καὶ ἀπὸ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζεν εἶχε πέσει σὲ μεγάλην ἔγνοια. Παρακαλοῦσε λοιπὸν νύχτα-μέρα, τὸν πανάγαθο Θεό, ποὺ μπορεῖ καὶ ξεδιαλύνει τὰ ἀξεδιάλυτα νὰ σπλαγχνισθῆ καὶ νὰ ἐλεήσῃ τὸν κόσμον του.

Ἄν καὶ βρισκότανε ὁμως σὲ τέτοια ἐσχάτην ἀπορία, δὲν τὸν ἐγονάτιζεν ἡ δυστυχία· οὔτε κι' ἐξέχασε τοὺς θεῖους νόμους καὶ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας. Οὔτε κι' ἔκαμε καὶ τὴν ἐλάχιστην ὑποχώρησιν, παρὰ ἐκυβερνοῦσε πάντα τὸ ποίμνιον ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκεν ὁ Θεός, μὲ ἄκραν εὐσέβεια.

Σ' αὐτὴ λοιπὸν τὴν περίστασιν κάποιος, ποὺ εἶχε κατώτερο ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα καὶ ἦτανε δευτερόγαμος καὶ εἶχε καὶ μεγάλη περιουσία, ἐνόμισε πὼς βρῆκε τὴν κατάλληλην εὐκαιρίαν νὰ ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὶς στενοχώρησις αὐτῆς τοῦ Πατριάρχου, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ, προσφέροντας χρήματα, τὸ βαθμὸ τοῦ Διακόνου. Τοῦστελε λοιπὸν ἓνα γράμμα, καὶ τοῦλεγε, ἐπάνω κάτω, αὐτὸ ποὺ ἠθελε. —Ξέρω —τοῦ ἔλεγε— τὴ μεγαλόδωρη καὶ μεγαλόψυχη διάθεσιν τοῦ Δεσπότη μου, μὰ καὶ τὶς πολλὰ καὶ μεγάλα στενοχώρησις του. Δὲν τὸ βρίσκω λοιπὸν πρεπούμενον, ἐγὼ νὰ ζῶ μέσα στ' ἀγαθὰ καὶ μέσα στὴν ἀφθονίαν καὶ νὰ στενοχωριέται ὁ Δεσπότης μου. Ἐχω λοιπὸν στὶς ἀποθήκας μου ἀφθονα σιτάρια, καὶ μοῦ περισσεύουνε κι' ἑκατὸ λίτρες χρυσάφι. Τάχω λοιπὸν ὅλα αὐτὰ στὴ διάθεσίν σου γιὰ νὰ τὰ μοιράσῃς στοὺς φτωχοὺς, φθάνει νὰ μὲ κρίνης ἄξιον καὶ νὰ μὲ χειροτονήσῃς Διάκον. Γιατὶ λέει κάποιος καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι καμμιά φορά, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη, γίνεται καὶ «μετάθεσις νόμου».

Ἔστειλε λοιπὸν καὶ τὸν ἐκάλεσε σὲ ἰδιαίτηρ συνέντευξιν ὁ Πατριάρχης — κι' αὐτὸ τῶκανεν, ἐπειδὴ δὲν ἠθελε νὰ τὸν ντροπιάσῃ μὴ προστὰ στὸν κόσμον— καὶ τοῦ εἶπε· — Ἡ προσφορὰ σου, τέ-

κνο μου, είναι μεγάλη και χρησιμώτατη για την περίσταση. Είναι όμως άξιοκατάκριτη, και όλως διόλου απαράδεκτη. Γιατί, τὸ ξέρεις καλά, πὼς τὰ πρόβατα πὸν τὰ ἐπρόσφεραν γιὰ θυσία, ἂν δὲν ἦσαν διόλου ἀμεγάδιαστα, δὲν τὰ κρατοῦσαν, ἄς ἦτανε παχειὰ καὶ μεγάλα. Γιὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς λόγο δὲν ἐδέχθηκε κι' ὁ Θεὸς τὴ θυσία τοῦ Καὶν. Αὐτὸ δὲ πὸν λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, πὼς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη γίνεται καὶ «μετάθεσις νόμου», ἀναφέρεται στὴν Παλαιὰ Γραφή, κι' ἔχει ὅλως διόλου διάφορο νόημα. Γιατί, πὼς τὸ ἐξηγεῖς ἐσύ, αὐτὸ πὸν λέγει ὁ ἀδελφόςθεος Ἰάκωβος; Ἐγὼ νομίζω, πὼς τὸ νόμμά του εἶναι αὐτό. Ἄν δηλαδὴ κανεὶς σεβασθῆ ὅλο τὸν νόμο, φταίξει ὅμως σ' ἓνα καὶ παραβῆ μιὰν ἐντολή του, γίνεται ἔνοχος καὶ φταίστης γιὰ ὅλες. Ὁ Θεὸς λοιπὸν πὸν ἔθρεψεν ὡς τῶρα τοὺς φτωχοὺς ἀδελφούς μας, θὰ τοὺς θρέψῃ καὶ τῶρα, ἀφοῦ ἡμεῖς δὲν τὸ μπορούμε· καὶ θὰ τοὺς φροντίσῃ γιὰ ὅλα. Φθάνει ἡμεῖς νὰ κάνουμε τὸ χρέος μας, καὶ νᾶμαστε πιστοὶ καὶ ἀμετακίνητοι στὶς ἐντολές του. Γιατί, πές μου, τί εἶναι δύσκολο καὶ τί εἶναι ἀδύνατο σ' αὐτὸν πὸν ἐπλήθυνε κάποτε τοὺς πέντε ἄρτους μέσα στὴν ἔρημο; Αὐτὸς μπορεῖ καὶ τῶρα νὰ εὐλογῆσῃ τὰ δέκα καντάρια σιτᾶρι, πὸν ἔχω αὐτὴ τὴ στιγμή μέσα στὶς ἀποθήκες μου, καὶ νὰ τὰ κάμῃ χιλιοπλάσια. Γι' αὐτό, τέκνο μου, ταιριάζει σὲ σένα, ἐκεῖνο πὸν ἀναφέρουν οἱ Πράξεις, ὅτι εἰπώθηκε στὸ Σίμων· «δὲν ὑπάρχει γιὰ σένα μέρος, οὔτε καὶ ἀξίωμα στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ». Κι' ἔτσι τὸν ἐξαπέστειλε στὸ σπίτι του ἄπρακτο καὶ χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τίποτα.

Καὶ δὲν εἶχε καλὰ καλὰ προφθάσει νὰ φύγῃ, καὶ ἦρθε μήνυμα στὸ μεγάλο Πατριάρχη, πὼς ἔφθασαν ἐκείνη τὴ στιγμή δύο πλοῖα στὸ λιμάνι, πὸν ἔφεραν πολλές χιλιάδες κιλά σιτᾶρι ἀπὸ τὴ Σικελία. Κι' ἐκεῖνος, ἔπεσε στὰ γόνατά του καὶ ὑμολογοῦσε κι' ἐδόξαζε τὸν πανάγαθο Θεὸ λέγοντας — Εὐλογημένο ἄς εἶναι τὸ τρισάγιο ὄνομα Σου, Κύριε· γιατί αὐτοὶ πὸν σὲ ἀποζητοῦν καὶ πὸν φυλάττουνε τὶς ἐντολές Σου, ποτέ τους δὲν θὰ στερηθοῦν· κανένα ἀγαθό. Γιαὐτὸ καὶ Σὲ δοξάζω καὶ σὲ μεγαλύνω, γιατί δὲν ἐπέτρεψες στὸ δοῦλό σου νὰ μεταδώσῃ τὴ θεία Χάρι γιὰ χρήματα».

Ἄδελφέ μου, ἔλεγε ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, νᾶχῃς πάντα νηφαλιότητα, νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ νὰ διατηρῆς πάντα τὴν ἀνεξαρτησία σου καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς ψυχῆς σου. Μὴν βάζῃς κανέναν ἀφέντη σου, οὔτε μικρὸ οὔτε μεγάλο. Γιατί κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σὲ σώσῃ ἀπὸ τὴν ἄσβυστη φωτιά. Ἄκουσε τὸ Σωτήρᾶ μας, πὸν μᾶς λέει· «τί ἔχει νὰ ὠφελῆθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἔστω κι' ἂν κερδήσῃ ὅλο τὸν κόσμο καὶ χάσῃ τὴν ψυχὴ του;» Μὴ χάνῃς λοιπὸν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ γιὰ κάποιαν ἀνθρώπινη τιμὴ καὶ δόξα. Μὴν

προδίνης τὸ χρέος σου γιὰ φαγητό, ἢ γιὰ πιετό, ἢ γιὰ ὠραία φορέματα, ἢ γιὰ κάτι ἄλλο ἀναγκαζούμενο καὶ χρήσιμο γιὰ τὴν ὑλική μας ζωὴ πρᾶγμα. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι προσωρινὰ καὶ φθείρονται. Τὰ ἔργα ὁμως τοῦ καθενὸς μας, εἴτε καλὰ εἶναι, εἴτε κακὰ, μᾶς παρακολουθοῦνε παντοῦ καὶ πάντα· καὶ εἶναι ἀκατάστρεπτα καὶ ἀνεξάλειπτα. Νὰ σκέπτεσαι λοιπὸν ἀδελφέ μου, τὰ οὐράνια καὶ ὄχι τὰ γήινα. Γιατὶ μόνον ἔτσι θὰ καταξιωθῆς τῆ Βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ θὰ ζῆς κι' εὐὸ στο φῶς τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ.

Σὲ κάθε περίσταση πρέπει νὰ κάνωμε τὸ χρέος μας.

Κάποτες ὁ ὄσιος Πατέρας μας Σάββας ἀποφάσισε νὰ ταξιδέψῃ, γιὰ δευτέρη φορά, στὴν Κων/πολι, ἐπειδὴ τὸν ἐπαρακάλεσε γι' αὐτὸ ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Πέτρος. Σκοπὸς δὲ τοῦ ταξιδιοῦ του ἦτανε νὰ μεσιτέψῃ πρὸς τὸν Βασιλέα, γιὰ νὰ σταματήσῃ ὁ θυμὸς του καὶ ἡ ἀγανάκτησή του ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν τῆς Παλαιστίνης, καὶ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού τοὺς ἀπειλοῦσαν, ἐπειδὴ τοὺς ἐνόμιζεν, ἀπὸ συκοφαντία, πὼς αὐτοὶ εἶχανε γίνει ἡ ἀφορμὴ ν' ἀπροστατήσουνε οἱ Σαμαρεῖτες.

Ὅταν λοιπὸν ἔφθασε στὴν Πόλι, ὁ Βασιλέας Ἰουστινιανὸς τὸν ὑποδέχθηκε μὲ πολλὴν ἐπισημότητα καὶ μὲ μεγάλη τιμὴ. Γιατὶ μόλις τὸν εἶδε, ἐσηκώθηκε ἀπὸ τὸν θρόνο του καὶ τὸν ἀνασπάθισε στὸ κεφάλι του, μὲ περισσὴν εὐλάβεια. Κατόπιν δὲ τὸν ἔβαλε νὰ καθῆσῃ κοντὰ του· κι' ἐκεῖνος τοῦ ἀνιστόρησε τὸ σκοπὸ τοῦ ταξιδιοῦ του. Κι' ὁ Βασιλέας, σὰν τὸν ἄκουσε, ὄχι μονάχα τοῦ παραχώρησε προθυμότητα αὐτὰ πού τοῦ ἐζήτησε, ἀλλὰ κι' ἐλόγιασε, πὼς θάτανε μεγάλη του ἀτυχία, ἂν δὲν τὸν εὐεργετοῦσε, ὅπως ἤμπορκοῦσε. Τοῦ ἐπρότεινε λοιπὸν καὶ τὸν παρακαλοῦσεν ἐπίμονα νὰ δεχθῆ μὴ μὲγάλῃ χρηματικὴ δωρεὰ γιὰ τὰ Μοναστήρια του. Κι' ἐκεῖνος τ' ἀπάντησε — Σ'εὐχαριστῶ, Βασιλέα μου. Μὰ χρήματα καὶ τὰ χρειαζόμενα γιὰ τὴ συντήρησί μας θὰ μᾶς τὰ δώσῃ Αὐτὸς πού συντηρεῖ τὸν Κόσμον ὅλο· καὶ πού ἔθρεψε πλουσιοπάροχα τὸν ἀπειθάρχητο λαὸ μέσα στὴν ἔρημο, κι' ἔκαμε νὰ πηδήσῃ νερὸ μέσα ἀπὸ τὸν βράχο. Καὶ δὲν θὰ μᾶς δώσῃ τὰ χρειαζόμενα μονάχα, μὰ κι' ἄλλα πολλά, πού θὰ μᾶς περισσεύουνε!...

Μὰ ἀφοῦ θέλεις τόσο πολὺ, Βασιλέα μου, νὰ μᾶς εὐεργετήσῃς ὑπάρχουν κι' ἄλλοι πολλοὶ τρόποι, σπουδαῖοι καὶ παράξιοι, γιὰ νὰ μᾶς δείξῃς τὴν καλωσύνη σου. Κι' ἄρχισε νὰ τ' ἀραδιάξῃ μερικὰ κοινωφελῆ αἰτήματα. Καὶ πρῶτον· νὰ τοὺς δώσῃ ἀτέλεια γιὰ κάμποσο καιρὸν, ἐπειδὴ ἑκακοπάθησαν πολὺ ἀπὸ τοὺς Σαμαρεῖτες. Δεύτερον, νὰ κτίσῃ ἓνα ξενοδοχεῖο, πού νὰ μένουνε σ' αὐτὸ, ὅσοι ταξιδεύουνε στὴν Ἁγία Πόλι, γιὰ νὰ προσκυνήσουνε τὸν Τίμιο Σταυρό.

Τρίτον, νὰ περιορίση τοὺς αἰρετικούς, πού ταραύσσουν τὴν ἁγίαν Ἐκκλησία. Καὶ τελευταία, νὰ κτίσῃ ἓνα κάστρο, πού νὰ καταφεύγουν σ' αὐτὸ οἱ ἄδελφοὶ τῶν Μοναστηριῶν, ὅταν γίνωνται βαρβαρικές ἐπιδρομές.

Μόλις λοιπὸν τὰ ἐπρότεινε αὐτὰ στὸ Βασιλέα ὁ Ἅγιος Σάββας, αὐτὸς σὰν τὰ τῶχεν ἀπὸ καιρὸ στὸ νοῦ του, καὶ σὰν τὸ λαχταροῦσε νὰ εὐεργετήσῃ τὴν Ἅγιο, ἀμέσως ἔκαμε διαταγές κι' ἔστειλε γράμματα καὶ προσταγές παντοῦ νὰ γίνουने παρευθὺς ὄλα αὐτὰ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ χρονοτριβήσουνε καθόλου, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐξουδετερώσῃ ἡ βραδύτητα τὴν προθυμία πού ἐφάνέρωσε, ἔβαλε καὶ τὴ βασιλικὴ του σφραγίδα. Κι' ὡς ὅτου νὰ γίνουने αὐτὰ πού τοῦ ἐζήτησε, ἀποτραβήχθηκε ὁ Βασιλέας, μαζί με τὸν Τριβωνιανὸν τὸν νομοδιδάσκαλο στὴ Μαγναύρα, κι' ἐπήρε μαζί του συνέδρο καὶ τὸν ὄσιο Σάββα. Κι' ὅταν ἐβράδειασε κάπως κι' ἔγειρεν ὁ Ἅγιος, ὁ Ἅγιος ἐσηκώθηκε, καὶ παρατώντας τὸν Βασιλέα ἀποτραβήχθηκε σ' ἓνα ἀπόμερο τόπο καὶ προσευχόντανε στὸ Θεό, λέγοντας τοὺς ἱεροὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ. Τὸν ἐπλησίασε λοιπὸν ὁ Ἱερεμίας ὁ ὑποτακτικός του καὶ τοῦ εἶπε: — Γιατί, Πατέρα μου, ἐνῶ ὁ Βασιλεὺς δείχνει τόση μεγάλη προθυμία νὰ ἱκανοποιήσῃ ὄλα σου τὰ αἰτήματα, ἐσύ τὸν παράτησες ἔτσι, κι' ἀποτραβήχθηκες ἐδῶ; Κι' ἐκεῖνος, τᾶκουσε με καταδεκτικότητα καὶ τ' ἀπάντησε, με προθυμία. — Αὐτὸ πού κάνω, τέκνο μου, εἶναι τὸ πρεπούμενο καὶ τὸ σωστό· κι' αὐτὸ εἶναι τὸ χρέος μας. Καὶ πάντα πρέπει νὰ προσέχῃς, νὰ μὴν παρασυρθῆς ποτέ σου ἀπὸ κάποιαν ἀνάγκη σὲ κολακεία· οὔτε καὶ νὰ δείξῃς σὲ κανένα δουλοπρέπεια. Ἄλλὰ πρέπει νᾶσαι σ' ὄλα σου μετρημένος, καὶ στοχαστικός, καὶ σεμνός. Ἡ μέλισσα, ὅπου καὶ νὰ πάῃ, μέλι θὰ κάνῃ. Κι' ὁ ἄνθρωπος, ὅπου καὶ νὰ βρεθῇ, τὸ καλὸ καὶ τὸ ἀγαθὸ πρέπει νὰ πραγματοποιηῇ.

Ἄπόδοση ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

ΑΔΕΛΦΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑ

Ἄθῆναι 1962. Σελ. 311.

Τιμᾶται δρχ. 30.

Ἐκδοσις Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Κυψέλη».
Πωλεῖται εἰς τὰ κεντρικὰ Βιβλιοπωλεῖα ὡς καὶ παρ' ἡμῖν.

Ἡ συνάντησις μετὸν Σωτῆρά μας

Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ

Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἐρχόμενος. Ἔτσι τὸν ἀποκαλοῦσαν οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραὴλ. Ἔτσι τὸν ἀπεκάλεσε ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης, λέγοντας: «ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος». Ἔτσι τὸν ἀπεκάλεσαν οἱ ὄχλοι στὰ Ἱεροσόλυμα, σείοντας τὰ βῆαια τῶν φοινίκων καὶ φωνάζοντας: «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος». Ἔτσι τὸν ἀποκαλεῖ κι' ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, στὴν Ἀποκάλυψι, γράφοντας ὅτι εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος». Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἐρχόμενος κατὰ τρεῖς χρονικὲς περιόδους. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἤλθε στὸν κόσμον μιὰ φορά, ὅταν ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὴν παρθένο Μαρία. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔκτοτε ἔρχεται πρὸς τὸν κάθε ἄνθρωπον, μετὸ κήρυγμα καὶ τὸ ἀγιαστικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔλθῃ μετ' ὅλη του τὴ δόξα, γιὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς δευτέρας του παρουσίας.

Ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἕνας ἀκίνητος θεός, ὅπως οἱ ψεύτικοι θεοί, ποὺ ἔπλασε κατὰ καιροὺς ἡ ἀνθρώπινη φαντασία. Εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ Θεὸς ποὺ αὐτωρίσθηκε ὡς ἀγάπη καὶ δὲν παράτησε τὸ πλάσμα του στὴν πτώσει του. Ἀλλὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸ μετὰ σπλάγχχνα οἰκτιρῶν, γιὰ νὰ τὸ σώσῃ. Παρομοιάζει τὸν ἑαυτὸ του μετὸν καλὸ βοσκό, ποὺ δὲν ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ πλανεμένο καὶ χαμένο πρόβατο, ἀλλὰ γυρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ δὲν ἡσυχάζει ὥσπου νὰ τὸ βρῇ, νὰ τὸ πάρῃ στὴν ἀγκαλιά του καὶ νὰ τὸ φέρῃ πίσω στὴ μάνδρα. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος στὸν κόσμον ἀμαρτωλός, βυθισμένος στὸ σκοτάδι τῆς ἀπωλείας, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς νὰ μὴ βαδίζει, νὰ μὴν ἔρχεται ὡς σωτῆρ, ὡς ἀγάπη.

Γιὰ νὰ μᾶς φθάσῃ, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ διήνυσε μιὰ ἀπειρὴ ἀπόστασι. Τὴν ἀπόστασι ποὺ χωρίζει τὴ δόξα του ἀπὸ τὴν μηδαμινότητά μας, τὴ σοφία του ἀπὸ τὴν ἀγνοία μας, τὴν παντοδυναμία του ἀπὸ τὴν ἀσθενεία μας, τὴ ζωὴ ἀπὸ τὸν θάνατον, τὴν ἀγιότητα ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅταν ἐνηνθρώπησε, ἤλθε πρὸς ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴ μακαρία βασιλεία τῆς. Καὶ ἤλθε ἀποκλειστικὰ μετ' ἕνα σκοπὸν: νὰ φέρῃ πίσω σ' αὐτὴν, ἀπὸ τὸν δρόμον ποὺ ἄνοιξε μετ' αὐτὴν τὴ ζωηφόρον του Ἀνάστασι, τὸ ἐξόριστον ἀπὸ τὸν παράδεισον ἀνθρώπινον γένος. Ἔρχεται πρὸς τὸν καθένα μας, γιὰ νὰ τὸν συναντήσῃ, νὰ τὸν σηκώσῃ, νὰ τὸν παραλάβῃ, ἀποκαθιστῶντας τὴν ἐνότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος μετ' ὁλόκληρον τὸν ἀνθρώπινον γένος, μιὰ ἐνότητα ποὺ εἶχε χαλάσει ἢ παρακοή. Ἐνας παλαιὸς ἐκκλησιαστικὸς συγ-

γραφεύς κάνει μιὰ ὁμορφη παρομοίωσι τοῦ Χριστοῦ. «Εἶναι—γρά-
φει— ἡ μυστηριώδης βελόνη, πού, κινουμένη ἀνάμεσα στὴν ἀγάπη
τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν πόθο τῶν ἀνθρώπων πρὸς λύτρωσι, συρράπτει
κι' ἐνώνει τὸ σχίσμα, πού προκάλεσε ὁ Διάβολος».

Ἄλλὰ ἂν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἕνας ἀκίνητος θεός, ἄλλο τόσο εἶναι
ἀλήθεια ὅτι δὲν σώζει ἀκίνητες ψυχές. Σώζει ὡς ἐρχόμενος. Ἄλλὰ
σώζονται ἀπ' αὐτὸν μονάχα ὅσοι ἔχουν μιὰ ἀνάλογη ιδιότητα,
μονάχα ὅσοι μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐρχόμενοι. Δὲν ἔκανε
τὸν μισὸ δρόμο, γιὰ νὰ μᾶς συναντήσῃ, περιμένοντας ἀπὸ μᾶς νὰ
κάνουμε τὸν ἄλλον μισό. Ἦλθε ὡς ἐμᾶς, γιατί ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ
τόσο μεγάλη ἀπόστασι, πού μονάχα ἡ παντοδύναμη ἀγάπη τοῦ
Θεοῦ θὰ μποροῦσε νὰ τὴ διατρέξῃ. Ἄφησε ὁμως, φθάνοντας μπρο-
στά μας, καὶ μιὰ μικρή, ἐλάχιστη ἀπόστασι, γιὰ νὰ τὴ διανύ-
σουμε ἐμεῖς καὶ νὰ τὸν ὑπαντήσουμε ἐρχόμενοι πρὸς αὐτόν. Μᾶς
σώζει ἡ χάρις του, ἀλλὰ ὄχι χωρὶς καὶ τὴ συνεργία τῆς δικῆς μας
θελήσεως. Γι' αὐτὸ λέγει: «Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω
ἔξω». Μᾶς ἀναγνωρίζει λοιπὸν τὸ δικαίωμα καὶ τὸ χρέος μᾶς ἀνά-
λογης μὲ τὴ δική του διαδρομῆς, στὰ μέτρα τῆς φύσεώς μας. Μπο-
ρεῖ νὰ ἀχρειώθῃ, μὲ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα καὶ τὶς συνέπειές
του, ἡ φύσις μας, ἀλλὰ δὲν παύουμε νὰ εἴμαστε τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ
Θεοῦ, τὸ κατ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ κτίσμα. Ὅ,τι λοιπὸν νοιώθει ὁ
Θεὸς γιὰ μᾶς, μᾶς κάνει τὴν τιμὴ νὰ τὸ νοιώθουμε κι' ἐμεῖς γι' αὐτόν.
Ὅ,τι ἐπιτελεῖ ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς, μᾶς δίνει τὴ δόξα νὰ τὸ ἐπιτελοῦμε
κι' ἐμεῖς γι' αὐτόν, φυσικὰ μέσα στὰ τόσο περιορισμένα πλαίσια
τῆς μικρότητός μας.

Ἄς μὴν ἀναπαυόμαστε λοιπὸν πάνω στὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χρι-
στὸς ἦλθε κι' ἔρχεται πρὸς τὸν καθένα μας ὡς Σωτὴρ. Ἄλλὰ ἂς
ἔχουμε καὶ συναίσθησι τῆς δικῆς μας ἀνταποκρίσεως, τοῦ χρέους
μας νὰ κινούμαστε πρὸς ὑπάντησί του.

Πρέπει νὰ ἐρχόμαστε πρὸς τὸν ἐρχόμενο Χριστό, πρὶν ὁ Χρι-
στὸς ἔλθῃ γιὰ τελευταία φορά. Ὡς τώρα ἔρχεται ὄχι γιὰ νὰ κρίνῃ,
ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσῃ, ὅπως γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Τὴν
τελευταία φορά ὁμως θὰ εἶναι ἕνας διαφορετικὸς ἐρχόμενος. Θὰ ἔλθῃ
γιὰ νὰ μᾶς κρίνῃ. Θὰ εἶναι ἡ ἔλευσις τοῦ ἔλεους κρίσεως κι' ὄχι
ἐλέους.

Πῶς ἐρχόμαστε πρὸς τὸν Χριστό; Μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ πυξίδα τῆς
ψυχῆς μας στραμμένη πρὸς αὐτόν, δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ τὸν ποθοῦμε παρὰ
πάνω ἀπὸ κάθε τι ἄλλο στὸν κόσμον. Καὶ μὲ τὸ νὰ ἀποδείχνουμε
αὐτόν τὸν πόθο σὲ ἔργα. Πραγματικά, δὲν ἀρκεῖ ἡ καλὴ προαίρε-
σις, ἀλλὰ χρειάζεται κι' ἡ ἔμπρακτῃ φανέρωσις τῆς. Ἡ μᾶλλον
δὲν εἶναι γνήσιο τὸ ποιὸν αὐτῆς τῆς προαιρέσεως, ὅταν δὲν τὴ
συνοδοῦν τὰ ἔργα, οἱ θυσίαι. Ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἐξασφάλισε τὴ

σωτηρία με μόνη τήν πληροφορία ὅτι μᾶς ἀγαπᾷ καί μᾶς θέλει κοντά του. Ἄλλὰ τή διαβεβαίωσι αὐτή τήν ὑπέγραψε με τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ του πάνω στόν σταυρό, με μιὰ πράξι ἀγάπης χειροπιαστή.

Δέν εἶναι καθόλου εὐκολο νὰ ἐρχόμαστε πρὸς τὸν Χριστό. Ἡ μᾶλλον εἶναι κάτι τὸ ἐντελῶς ἀκατόρθωτο γιὰ τήν πεσμένη φύσι μας. Στὴν πραγματικότητα λοιπὸν κ' ἡ δική μας ἔλευσις πρὸς αὐτὸν εἶναι μέρος τῆς δικῆς του ἐλεύσεως πρὸς ἐμᾶς. Γιατί ἡ δική του χάρις κ' ἡ δική του συμπαράστασις δυναμώνουν τὴ θέλησί μας νὰ τὸν ὑπαντήσουμε καὶ κάνουν κατορθωτὰ τὰ ἔργα, με τὰ ὁποῖα ἡ θέλησίς μας ἑναρμονίζεται με τὴ δική του, με τὰ ὁποῖα ἡ ἀγάπη μας ἀνταποκρίνεται στὴ δική του. Γι' αὐτὸ ὅλοι ὅσοι ἀποδείχθηκαν ἀληθινοὶ ἐρχόμενοι πρὸς τὸν Κύριο, ὅσοι τὸν ἀγάπησαν κ' ἀγωνίσθηκαν γιὰ νὰ τὸν ὑπαντήσουν, ἔχουν τὴ συναίσθησι πού μαρτυρεῖ ὁ προφητᾶναξ ψάλλοντας «εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι, παρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ ἔξθῃ ἡ ψυχὴ μου· εἰ ἔλεγον, σεσάλευται ὁ πούς μου, τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐβοήθει μοι» καὶ ὁ Παῦλος φωνάζοντας «χάριτι Θεοῦ εἰμι ὁ εἰμι».

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σεβ. Μητροπολίτου Σάμου κ. Εἰρηναίου, Πεντακάσια ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν.—**Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι.—**Πρωτοσ. Χρυσοστόμου Γαλιούρη**, Περισσότεραν στοργήν.—**Κων)νου Μ. Φούσκα**, «Οὐχ ἵνα ζῶμεν, ἀλλ' ἵνα Θεῷ ζῶμεν» (Σκέψις περὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως).—**«Φιλοθέου Ἀδολεσχίας»** μέρος δεύτερον. Ἐπιστασίαι καὶ διδάγματα ψυχοφελῆ καὶ σωτηριώδη ἀπὸ τὴν ἔξοδο, ὑπὸ **Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως** (Ἀπόδοσις **Θεοδ. Σπεράντσα.**)—**Βασιλείου Ἡλιάδη**, Ἐνα ἔθνικὸ καὶ χριστιανικὸ προσκύνημα σὲ μιὰ ἀτελείωτη μυσταγωγικὴ πορεία πρὸς τὴν Πίνδο. Ὁ Δρίσκος ὅπου ἐπεσε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ὁ Μαβίλης.—**Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἡθικῶν διδασκαλιῶν».** Ἀπόδοσις **Ἀνθίμου Θεολογίτη.**—**Βασιλείου Μουστάκη**, Ὁ ἐρχόμενος.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντόν :
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
Ὁδὸς Φιλοθέης 19— Αθῆναι. Τηλ. 227-689.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶ 1. Ἀθῆναι.